

INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI, LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI

ÖKAT DELTAGANDE, MER DEMOKRATI

En undersökning av hur demokrati kommuniceras
av Göteborgs Stad och dess målgrupp

Sofia Westman

Uppsats/Examensarbete:	Masteruppsats 15 hp
Program och/eller kurs:	Kommunikatörsprogrammet/KT2502
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt/2019
Handledare:	Tomas Wedin
Examinator:	Torbjörn Lager

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	Masteruppsats 15 hp
Program och/eller kurs:	Kommunikatörsprogrammet/KT2502
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT/2019
Handledare:	Tomas Wedin
Examinator:	Torbjörn Lager
Nyckelord:	e-förslag, demokrati, Göteborgsförslaget, CDA, kommunikation

Uppsatsen undersöker demokratiperspektivet i Göteborgs Stads demokratikommunikation och dess ideologiska försanthållanden i relation till medborgarnas syn på demokrati. En kritisk diskursanalys appliceras på stadens styrdokument, e-verktyget Göteborgsförslaget och intervjusvar från demokratikommunikationens prioriterade målgrupper för att undersöka hur stadens och medborgarnas diskursiva praktiker relaterar till varandra, vilka ideologiska grundantaganden diskurserna utgår från och vilka implikationer detta ger för verksamhetens fortsatta demokratikommunikation. Koherensen mellan demokratidiskursen som kommuniceras i verksamhetens styrdokument och i stadens verktyg för e-förslag analyseras och immanent kritik anförs. Stadens demokratiperspektiv jämförs även med målgruppens då den offentliga organisationen uttalat verkar för att möta medborgarnas behov. Som teoretisk utgångspunkt används normativ demokratiteori och dess tre idealmodeller val-, deltagar- och deliberativ demokrati. Stadens kommunikation härrör främst ur politiska och vetenskapliga domäner med ett fokus på utveckling och progressivitet. Idealet för demokratin är deltagande där betoningen ligger på att säkerställa både jämlikhet och individuell frihet i syfte att möjliggöra ökat inflytande för medborgarna. I praktiken begränsar dock e-verktyget jämlikheten och friheten något. Målgruppen önskar fler valmöjligheter för att få mer inflytande och efterfrågar både deltagardemokratiska och deliberativa funktioner. Samtliga diskurser utgår från ett ideologiskt grundantagande om individens frihet och agens gentemot den politiska institutionen. För att uppfylla stadens egna ambitioner krävs mål för medborgarinflytandet samt mer inkluderande strategier, och för att möta medborgarnas önskemål behövs fler e-demokratiska samt deliberativa kommunikationslösningar.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	3
1.2 Kontext	3
1.2.1 Omvärlden	4
1.2.2 Göteborgs Stad	5
2 Tidigare forskning	6
2.1 E-demokrati och e-deltagande	6
2.2 E-förslag	8
2.3 Göteborgs Stads demokratiarbete	9
3 Teori.....	10
3.1 Kritisk diskursanalys	10
3.2 Kommunikation som meningsskapande.....	13
3.3 Demokrati	13
3.3.1 Valdemokrati	15
3.3.2 Deltagardemokrati	16
3.3.3 Deliberativ demokrati	16
4 Metod.....	17
4.1 Materialurval.....	17
4.2 Diskursiva intervjuer	18
4.2.1 Etiska överväganden	19
4.2.2 Tillvägagångssätt	20
4.3 Analysverktyg	21
4.3.1 Text	21
4.3.2 Diskursiv praktik	22
4.3.3 Social praktik.....	22

5 Analys	23
5.1 Göteborgs Stads demokratikommunikation	23
5.1.1 Styrdokumentet.....	23
5.1.2 Göteborgsförslaget.....	32
5.2 Demokratikommunikationens prioriterade målgrupper	36
5.3 Relationen mellan demokratikommunikationen och målgruppen	40
6 Diskussion.....	44
Referenslista.....	47
Bilaga 1 - Göteborgs Stads principer för medborgardialog	
Bilaga 2 - Intervjuguide	

1 Inledning

Den här uppsatsen intresserar sig för synen på demokrati inom offentlig verksamhet och vilka ideologiska grundantaganden som underbygger kommuners demokratifrämjande verksamhet och kommunikation gentemot medborgarna. Med ideologi menas här inte nödvändigtvis politiska ideologier utan snarare de ideologiska föranshållanden¹ som våra diskurser konstrueras utifrån. Studiens primära forskningsobjekt, det e-demokratiska verktyget Göteborgsförslaget, föreslogs av Göteborgs Stads demokratiutvecklare i hopp om att en kritisk granskning skulle kunna hjälpa till att utveckla verktyget och stadens framtida demokratiarbete. Man önskade alltså utvärdera e-förslagets funktionalitet samt generera kunskap som kunde bidra till sitt verksamhetsmål: ”att öka medborgarinflytandet inom ramen för demokratiuppdraget” (Konsument- och medborgarservice, 2019). Utifrån det diskursteoretiska perspektiv som jag har anlagt i tidigare studier väckte denna förfrågan min nyfikenhet kring e-förslagets teoretiska grund och vilken diskurs som kommuniceras genom det, det vill säga, vilken syn på demokrati förmedlas genom verktyget och vad grundar den sig på? Då offentliga verktyg för e-förslag utvecklas för och i förhållande till en målgrupp, -medborgarna-, framstod även målgruppens syn på demokrati som väsentlig i sammanhanget.

Sedan uppkomsten av den nya informationsteknologin har det funnit förhoppningar om att e-demokratiska innovationer ska kunna stärka demokratin (Åström, 2004, s. 16). Att som kommun verka för att ge sina medborgare fler och nya sätt att påverka uppfattas förmodligen av de flesta som ett positivt initiativ; det finns dock en inneboende problematik i att blanda flera former av medborgarinflytande eftersom olika praktiker för inflytande uppfyller skilda, och ibland motstridiga, syften inom en demokratimodell (en idealbild av en viss typ av demokrati). Man kan exempelvis ställa sig frågan om fler processer för medborgerligt inflytande riskerar att urholka funktionen som demokratiskt valda politiker fyller i en representativ demokrati. Forskarna Martin Karlsson och Joachim Åström uttrycker dilemmat som ”[a]tt införa demokratiska innovationer i politiska system innebär en delikat avvägning mellan olika värden” (2015, s. 596). Detta visar på att demokratifrämjande processer inte

¹ Innebörden av denna analysfaktor förklaras i mer detalj i teori- och metodkapitlen. Termen ’föranshållanden’ är lånad från idéhistorikern Sven-Eric Liedman.

alltid lyder under devisen ju fler, desto bättre; jag menar snarare att ju fler praktiker som används parallellt, desto viktigare blir det att erkänna och problematisera det faktum att olika praktiker kan härröra ur skilda ideologiska föreställningar om hur folkets inflytande och det ideala demokratiska styrelseskicket bör se ut.

När jag började göra efterforskningar bland tidigare studier om e-demokrati och verktyg för e-förslag visade sig granskningar av e-förslagets demokratisyn kopplat till ideologi svårfunna. Forskning om Göteborgsförslaget saknades helt. Jag fann däremot en kritisk studie om ett medborgardialogsprojekt inom Göteborgs Stad som belyser problematiken med att de deliberativa² praktikerna visade sig bygga på instrumentella motiv och ideal om tillväxt istället för tankar om samverkan, vilket resulterade i dolda mål som konkurrerade med medborgardialogernas uttalade syfte (Lindh, 2015, s. 44–46). Upptäckten av sådana motsättningar inom en av stadens övriga processer för medborgerligt inflytande ser jag som ytterligare en anledning till att undersöka demokratisynen som kommuniceras genom Göteborgsförslaget så att verktyget exempelvis inte riskerar att motverka det demokratiideal om ökat medborgarinflytande för fler grupper som verksamheten i övrigt säger sig sträva mot. Eftersom de ideologiska dimensionerna av verktyg för e-demokrati överlag, och Göteborgsförslaget i synnerhet, dessutom inte tycks ha behandlats djupare inom forskningen hittills framstår det som angeläget att analysera verktygets demokratidiskurs ur ett ideologikritiskt perspektiv.

Inom kritisk diskursanalys intresserar man sig för samspelet mellan just text, samhälle och ideologi men det ses också som centralt att lyfta perspektiv från grupper som inte kommer till tals i samhället (Wodak & Meyer, 2003, s. 15). Göteborgs Stads demokratiavdelning har i relation till sin egen verksamhet identifierat flera sådana grupper som de har svårt att nå eller av andra anledningar deltar minst, och därför inte kommer till tals, i stadens demokratifrämjande verksamhet. Både ur Göteborgs Stads och den kritiska forskarens synvinkel bli det alltså relevant att även analysera verksamhetens demokratisyn i förhållande till de perspektiv på demokrati som uttrycks av medborgare i dessa grupper. Denna ambition

² Det deliberativa demokratiidealet betonar medborgarnas aktiva deltagande i det offentliga samtalet snarare än att deras politiska inflytande ska bestå i att utse förtroendevalda – för vidare förklaring, se avsnitt 3.3.3.

följer även ur den meningsskapande syn på kommunikation som undersökningen grundar sig på. Den innebär att betydelsen hos budskap som kommuniceras inte ses som objektiv och oföränderlig oberoende av mottagarna utan istället som något som skapas i en gemensam förhandlingsprocess mellan sändare och mottagare (Jansson, 2009, s. 22). För att kunna utveckla demokratikommunikation som är användbar för mottagarna är det ur detta synsätt nödvändigt att lyfta in medborgarnas egna förståelser av demokrati i arbetet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka synen på demokrati i Göteborgs Stads demokratikommunikation och dess ideologiska förhållanden i förhållande till demokratiperspektivet hos en av kommunikationens prioriterade målgrupper. Genom detta angreppssätt granskas huruvida det perspektiv på demokrati som kommuniceras genom stadens verktyg för e-förslag stämmer överens med dels ambitionen i verksamhetens styrdokument och dels vad målgruppen upplever som sina behov. För att uppfylla det övergripande syftet kommer följande frågeställningar att undersökas i uppsatsen:

- Vilka diskurser om demokrati framträder i Göteborgs Stads demokratikommunikation och vilka ideologiska förhållanden baseras dessa på?
- Vad för demokratiperspektiv uttrycker en av verksamhetens prioriterade målgrupper?
- Hur relaterar stadens och målgruppens demokratiperspektiv till varandra och vilka implikationer får dessa diskurser för Göteborgs Stads demokratikommunikation?

1.2 Kontext

All forskning är situerad i och påverkad av ett sammanhang, ett faktum som också är ett centralt grundantagande för diskursanalytiska undersökningar. Kontexten för denna uppsats är ur ett makroperspektiv den aktuella demokratiska utvecklingen i Sverige, petitionens historia samt uppkomsten av e-demokratiska verktyg, medan det på ett mer specifikt plan handlar om de senaste årens diskurs kring medborgardialog och e-förslag inom Göteborgs Stad. Då e-demokrati och e-förslag är förhållandevis nya företeelser som är mer etablerade utanför Sverige kommer jag dessutom referera till utvecklingen i andra länder. Samtliga dessa områden är stora och komplexa och en djuplodande genomgång av alla relevanta ämnen är därför inte möjlig inom ramen för denna undersökning, och inte heller nödvändig. Jag kommer först att kortfattat behandla kontexten utanför Göteborgs Stad, nationell som

internationell, utifrån utvecklingen på demokratiområdet och forskning om e-förslag vilket jag menar är tillräckligt för att sätta resonemangen som förs längre fram i uppsatsen i ett kulturellt och vetenskapligt sammanhang. Därefter presenteras den inomorganisatoriska utvecklingen på demokratiområdet för att ge mer inblick i tankarna och processen bakom Göteborgsförslaget och stadens medborgardialog.

1.2.1 Omvärlden

Den representativa demokratin är alltjämt en hörnsten i det moderna svenska samhället men sätten som vi engagerar oss i demokratiska processer har under de senaste decennierna genomgått en förändring. Endast tre procent av Sveriges befolkning är medlem i något av riksdagspartierna medan många istället engagerar sig tillfälligt i sakpolitiska kampanjer på internet (Karlsson & Åström, 2015, s. 561). Den krisande institutionella demokratin har därför på senare år försökt möta dessa tendenser genom att utveckla demokratiska innovationer som utgår från nya teknologier, varav ett initiativ som har fått stort genomslag är e-petitionen, eller e-förslaget (Sedelius & Åström, 2011, s. 127). E-förslagets föregångare, petitionen, har haft en central roll i den västerländska demokratin under många sekel och ett viktigt svenskt exempel utgörs av de omfattande namninsamlingarna för drygt hundra år sedan vars inlämning till riksdagen banade väg för allmän rösträtt (Karlsson & Åström, 2015, s. 563). I forskarantologin från 2014 års demokratiutredning definieras petition som processen genom vilken ”en enskild eller grupp av medborgare skickar in en sakpolitisk begäran till ett beslutsfattande organ om att utföra en politisk handling” (Karlsson & Åström, 2015, s. 563).

E-förslag härrör från Storbritannien, där petitioner länge har varit en naturlig del i den demokratiska processen och e-versionen uppstod när man under 90-talet moderniserade den offentliga förvaltningen för att öka tilltron bland och delaktigheten för medborgarna (Sveriges kommuner och landsting, 2014, s. 9–10). Den traditionella petitionen flyttade alltså in på nätet och blev digital, en metod som därefter har spridits även utanför samväldet. Många system för e-förslag har införts på kommunal nivå men det finns också exempel på regionala, nationella och internationella initiativ. Det skotska parlamentet införde ”ePetitioner” redan vid millennieskiftet och forskare bedömde det vara ett lyckat projekt som skulle kunna öka medborgarnas politiska deltagande (Macintosh, Adams, Whyte, & Johnston, 2008, s. 487). I Sverige tog SKL fram en handbok 2014 i hur man inför e-förslag på lokal nivå och verktyget hade redan då etablerats- i bland annat ”Malmö, Uddevalla, Haparanda, Värmdö, Haninge,

Orsa, Kinda, Bengtsfors samt i landstingen i Västmanland och Södermanland” (Sveriges kommuner och landsting, 2014, s. 3). I statens demokratiutredning 2014 konstateras det att e-förslaget har potential att öka folkets inflytande, men det krävs strategisk vidareutveckling för att försäkra ett demokratiskt och jämlikt förfarande (Karlsson & Åström, 2015, s. 597–598).

1.2.2 Göteborgs Stad

Även Göteborg har de senaste decennierna känt av de förändrade förutsättningarna för demokratiarbete och 2010 fick det dåvarande stadskansliet i Göteborg uppdraget av kommunfullmäktige att utreda hur man skulle kunna ”[f]ördjupa demokratin genom att öka medborgarnas möjligheter till inflytande, starkare inflytande för stadsdelsnämnderna i stadsplaneringen samt förslag på e-demokratilösningar” (Göteborgs Stad, 2014c, s. 1). Utredningen mynnade bland annat ut i sju principer för stadens arbete med medborgardialog samt förslag på att införa medborgarpaneler på olika områden, en staden-gemensam ”webbplats för delaktighet och inflytande” och ett system för e-förslag i Göteborgs Stad (Göteborgs Stad, 2014c, s. 3). Två centrala anledningar till att man vill implementera e-förslaget är att hänga med i den demokratiska utvecklingen i Sverige (och i förlängningen, den tekniska utvecklingen) och möjliggöra ökat deltagande på ett enkelt sätt (Göteborgs Stad, 2014b, s. 6). På stadens hemsida finns nu temasidor som samlar olika sätt som medborgare kan påverka i staden, varav ett är e-verktyget Göteborgsförslaget som infördes 2017 (Göteborgs Stad, 2019c). Verktyget har varit lyckat sett till antalet användare, men deltagandet är ojämnt fördelat i staden (Lydén, personlig kommunikation, 21 januari 2019).

2 Tidigare forskning

Det finns flera tänkbara ingångar till en uppsats om e-förslag. En del forskning tar avstamp i de teknologiska aspekterna av verktyget medan andra har en mer sociologisk utgångspunkt. Lingvistiska eller filosofiska perspektiv kan också anläggas för att studera detta fenomen. Eftersom jag undersöker e-förslaget i relation till demokrati och kommunikation har jag i förberedningsstadiet främst intresserat mig för samhällsvetenskaplig forskning med något skilda inriktningar. Kapitlet är indelat i tre delar – först avhandlas viktiga bidrag till det övergripande fältet e-demokrati och e-deltagande, därefter presenteras relevant forskning om e-förslag och sist diskuteras en studie om Göteborgs Stads medborgardialog.

2.1 E-demokrati och e-deltagande

För att ge en bakgrund till ett svenskt e-demokratiskt verktyg blir inhemska forskning mest relevant då studier av andra svenska e-verktyg utgår från ”samma konstitutionella förutsättningar” som mitt material (Lidén, 2011, s. 284). Jag tar dock avstamp i en brittisk studie då Storbritannien ses som ett föregångsland på området (Åström & Sedelius, 2010, s. 8). En ledande gestalt inom e-demokrati är Ann Macintosh, som 2004 skrev en inflytelserik artikel på ämnet. Hennes undersökning stakar ut ett ramverk för att kunna mäta graden av delaktighet i e-demokratiska initiativ i syfte att möjliggöra jämförande studier på området (Macintosh, 2004). Ramverket grundar sig på hennes tidigare utredningar av e-demokratis möjligheter på uppdrag av OECD där fenomenets syfte förklaras som att få fler att delta i demokratiska och deliberativa processer utifrån mer informerade grunder genom användandet av teknik som möjliggör kommunikation och informationsinhämtning på mer lättillgängliga sätt (Macintosh, 2004, s. 2). De tio nyckeldimensionerna som utgör grunden för ramverket berör saker som grad av deltagande och beslutsfattande, typ av teknologi, ansvariga och deltagande aktörer, initiativets varaktighet och tillgänglighet, och kritiska framgångsfaktorer i relation till politik, ekonomi, kultur och teknologi (Macintosh, 2004, s. 6).

Ett problem jag ser med Macintosh ramverk är dock att det används för att utvärdera länders e-demokrati utifrån kriterier som delvis härrör ur länders egna utvärderingar av deras e-demokrati. Staternas politiska och ideologiska motiv och målsättningar tas således förgivna utan att problematiseras i någon större grad. Det konstateras att teknologin för att införa e-demokrati är här och att många vill använda den men e-demokratis relation till olika

demokrati-ideal och teknologins inneboende egenskaper är inget som blir föremål för granskning i fallstudierna som exemplifieras. Tekniken ses som ett tomt kärl som kan fyllas med demokratifrämjande åtgärder och det tycks underförstått att målet är att sträva efter en deliberativ demokrati (Macintosh, 2004, s. 4). Det bör tilläggas att ramverket skulle kunna ge utrymme för mer kritisk granskning inom varje kategori men det faktum att det utgår från vissa länders specifika styrelseskick och syften ser jag ändå som begränsande. Däremot lyfter Macintosh flera aspekter som kan undersökas även ur ett mer kritiskt perspektiv, exempelvis identifiering av aktörer och frågan om huruvida det e-demokratiska deltagandet kan sägas vara ”möjliggörande”, ”engagerande” eller ”bemyndigande” (Macintosh, 2004, s. 3–4).³

En betydelsefull forskare verksam inom svensk kontext är Joachim Åström. Hans extensiva forskning på ämnet tar bland annat avstamp just i den problematik som berörs ovan:

Till skillnad från vad stora delar av den normativa demokratiteorin och den empiriska demokratiforskningen länge gjort gällande ställs inte demokratimodellerna längre mot varandra. Istället anses de kunna samexistera och befrukta varandra på ett konstruktivt sätt [...] Hur detta ska ske, hur det deltagardemokratiska idealet ska preciseras i relation till den representativa demokratin, anges dock inte närmare. (Åström, 2004, s. 240)

Åströms avhandling undersöker vad svenska kommuners olika användningsgrad av digital demokrati kan bero på och vad det kan leda till genom att intervjua kommunpolitiker och analysera relevanta styrdokument från tre städer (2004, s. 24; 66). Hur de undersökta kommunerna använder internet analyseras vidare utifrån den politik som förs på nationell nivå (Åström, 2004, s. 66). Både detta inslag av immanent kritik och undersökningens multimetodologiska angreppssätt har jag använt som inspiration för min uppsats. I slutsatserna konstateras att den nya tekniken är problematisk ur ett jämlikhetsperspektiv, att kommunerna upplever en motsättning mellan den representativa demokratins maktfördelning och den digitala demokratins utformning samt att teknikens funktioner och möjligheter tycks påverkas av den omgivande demokratiinstitutionen (Åström, 2004, s. 240–241; 248). Åström menar slutligen att kommande forskning bör intressera sig för att med hjälp av vidare empirisk forskning ”följa hur motstridiga demokrativärden hanteras i praktiken”, ett kall som

³ Min översättning.

jag nu följer upp genom att granska utvecklingen av ett e-demokratiskt initiativ i en annan kommun utifrån normativ demokratiteori (2004, s. 252).

Tillsammans med forskaren Thomas Sedelius har Åström utvärderat ett av Sveriges första mer utvecklade e-demokratiska projekt – Malmö stads Malmöinitiativet och Malmöpanelen (Sedelius & Åström, 2011). Här lyfts åter ett behov av att inom kommunerna problematisera olika perspektiv på demokrati och deras konsekvenser för e-demokratin samt av att öka förståelsen internt för hur olika grupper ser på demokrati och inflytande i syfte att bevara medborgarnas förtroende för lokala demokratiinitiativ (Sedelius & Åström, 2011, s. 134–135). Denna problematik är utgångspunkten för min ansats att jämföra demokratiperspektivet i stadens e-demokratiska verktyg med demokratidiskurser som finns hos delar av verksamhetens målgrupp. Beträffande e-demokratins relation till olika demokratimodeller har Hans Wiklund genomfört en kritisk utvärdering av i vilken utsträckning svenska kommuners informationsteknologiska tjänster möjliggör en utveckling mot sociologen Jürgen Habermas deliberativa demokratiideal (2005, s. 701). Wiklund konstaterar att befintliga system för e-demokrati brister i reell tvåvägskommunikation och koppling till beslutsfattandet (2005, s. 718). Ett och ett halvt decenniums teknikutveckling senare omprövar jag i denna uppsats ett av dagens e-verktygs deliberativa potential och värderingar.

2.2 E-förslag

Utöver att värderas utifrån olika demokratiideal krävs även förståelse för e-demokratiska verktygs förhållande till vårt samhälles reella styrelseskick. Att granska e-verktygets potential inom den representativa demokratin är syftet med studien som Karlsson och Åström utförde inom ramen för statens demokratiutredning (2015, s. 562). Efter att ha gått igenom befintliga initiativ i svenska kommuner bedömer man att e-förslag kan inkorporeras i en representativ demokrati utan att hota styrelseskickets grundläggande processer. För att kunna möjliggöra en utveckling i demokratiskt deltagande krävs dock en mer strategisk snarare än reaktiv implementering och hantering dels av risken för ojämlikt deltagande på grund av socioekonomiska skillnader och dels av förväntningar på inflytande som inte infrias (Karlsson & Åström, 2015, s. 597–598). Vidare förordas en forskningsinriktning som fokuserar på e-förslagens funktionalitet i praktiken för att komplettera studierna som utvärderar e-demokratiska verktyg utifrån ett specifikt demokratiideal (Karlsson & Åström, 2015, s. 575). Denna uppsats knyter an till deras uppmaning genom att granska ett e-förslag i relation till

olika demokratimodeller samt undersöka hur verktyget tas emot i sitt faktiska sammanhang genom att samla in medborgarnas åsikter om det.

Samma forskare utvidgar tillsammans med kollegan Magnus E. Jonsson teoribygget som försöker klargöra e-förslagets konsekvenser för den svenska demokratin genom en omfattande enkätundersökning riktad mot användare av e-förslag (Åström, Jonsson, & Karlsson, 2017, s. 575). Studien problematiserar antagandet om att e-demokratiska innovationer kommer att vinna tillbaka allmänhetens minskande förtroende och visar att deltagarna “are significantly less satisfied with the way democracy currently works in Sweden than the general public, and also that they are significantly more political[ly] active” (Åström m.fl., 2017, s. 584). E-förslaget bevisas således inte kunna återställa medborgarnas förtroende för demokratiska institutioner. Istället pekar resultaten mot att verktyget kan fylla en demokratiserande funktion genom att det ger utrymme till och tycks passa kritiska röster som vanligtvis befinner sig långt bort från den traditionella demokratiska processen (Åström m.fl., 2017, s. 585). Dessa slutsatser antyder att e-förslag kräver kompletterande strategier för att bättre inkludera olika grupper, en aspekt som jag kommer att återkomma till längre fram i uppsatsen.

2.3 Göteborgs Stads demokratiarbete

Som det konstateras i inledningen är det svårt att finna kritiska undersökningar av e-demokratiska initiativ och e-förslag, särskilt med fokus på Göteborgs Stad. Däremot finns en studie som undersöker Göteborgs Stads medborgardialog utifrån ett metodologiskt angreppssätt som liknar denna uppsats och som därför framstod som en relevant del av den teoribildning som presenteras här. Undersökningen intresserar sig för medborgardialogens roll i styrningsprocesser och innehåller intervjuer med kommunanställda och medborgare med koppling till stadsutvecklingsprojektet i Frihamnen samt analyser av stadens styrdokument för medborgardialog (Lindh, 2015, s. 2–3). Analysen finner att medborgardialogen i praktiken utgick från en instrumentell föreställning om att processen automatiskt blir deliberativ så länge den benämns som dialog (Lindh, 2015, s. 46). De riktiga deliberativa ideal får istället ge vika för ekonomiska mål, då processen redan tycks ha utformats på det mest lönsamma sättet oberoende av samtalen (Lindh, 2015, s. 34). Även om studien inte behandlar e-demokrati utgör den ett exempel på en kritisk granskning av en demokratisk kommunikativ process inom Göteborgs Stad i förhållande till demokrativärden som knyter an till omgivande sociala och ideologiska faktorer och blir på så vis en viktig referenspunkt för min uppsats.

3 Teori

Den här undersökningens tillvägagångssätt tar avstamp i ett diskursteoretiskt perspektiv, närmare bestämt kritisk diskursanalys (CDA). Eftersom CDA är en vetenskaplig inriktning snarare än en specifik metodik blir det en komplicerad uppgift att separera dess teori från metodiken. Jag har dock valt att belysa diskursanalysens teoretiska utgångspunkter och undersökningens förståelse av begreppen CDA och ideologi i teoridelen för att senare i metodkapitlet beskriva de konkreta analysverktygen närmare. Utöver diskursteorin berörs i detta kapitel uppsatsens kommunikationsteoretiska perspektiv som utgår från kommunikation som en meningsskapande process och som ett konstituerande element i organisationer. Avslutningsvis behandlas den normativa demokratiteorin och dess olika demokratimodeller.

3.1 Kritisk diskursanalys

Bredden på det diskursteoretiska forskningsfältet gör det svårt att kort definiera begreppet diskurs, men jag utgår från en tanke om diskursen som en språklig praktik som påverkar samt påverkas av vår förståelse av omvärlden – ju mer diskursen sprids och upprepas, desto mer självklar ter den sig och desto mer makt får den (Möllerström & Stenberg, 2014, s. 127). Diskursanalys analyserar hur denna process tar sig uttryck. En invändning mot metoden är att angreppssättet blir relativistiskt ifall forskaren saknar externa referensramar och utelämnas till att motivera tolkningen av materialet utifrån sin personliga förståelse av den omgivande sociala kontexten (Möllerström & Stenberg, 2014, s. 144). Denna problematik behandlas i undersökningen genom att jag använder en mer realistisk utgångspunkt som betonar vikten av både lingvistiska och materiella faktorer, och genom en metodologisk strategi som begränsar analytikerns tolkningsföreträde – se s. 11 respektive s. 19. Då uppsatsen intresserar sig för hur demokrati konstrueras diskursivt av olika aktörer samt innehåller en kritisk ambition vid sidan av den deskriptiva framstod kritisk diskursanalys som en lämplig metodologi.

I en antologi om kritisk diskursanalys konstateras det att: "[i]t is generally agreed that CDA must not be understood as a single method but rather as an approach, which constitutes itself at different levels" (Wodak & Meyer, 2003, s. 14). Inom fältet samexisterar således en rad något skiftande förhållningssätt till begreppen diskurs och kritisk diskursanalys, och valet av definition påverkar analysens utgångspunkter och utformning. Jag utgår här från lingvisten Norman Faircloughs tolkning av metodologin som betonar ideologins roll i diskursanalysen.

CDA erbjuder ett interdisciplinärt sätt att undersöka relationerna som binder diskurser samman med varandra och med andra fenomen (Fairclough, 2013, s. 3). Fairclough menar att sociala institutioners diskursiva praktiker utgör ett lämpligt underlag för en kritisk diskursanalys då man från denna position tillåts studera diskurser både utifrån ”social actions” människor emellan på mikronivå och makronivåns ”social formations” (2013, s. 39). Mitt material, som består av texter från en institution och av diskurser som konstrueras på mikronivå, kan på så sätt kopplas samman med metodologins utgångspunkter.

Faircloughs förståelse av diskurser utgår från ett dialektiskt perspektiv på språk och samhälle. Istället för att se språkliga praktiker som frånkopplade från omgivningen och analysera dem utifrån en lingvistisk kontext intresserar sig Fairclough även för diskurser i förhållande till externa materiella faktorer (2013, s. 4; 316). Diskurser ses som ”formande” och ”formade”, det vill säga, att diskurser dels påverkar människors världsbild och praktiker, dels påverkas av sociala och historiska faktorer (Medina, 2013, s. 54). Teorin utgår från socialkonstruktivismen men bibehåller ett realistiskt perspektiv där reella materiella förhållanden särskiljs från socialt konstruerade kontexter genom att de förra antas existera oberoende av vår syn på världen:

The socially constructive effects of discourse are thus a central concern, but a distinction is drawn between construal and construction [...] the world is such that some transformations are possible and others are not. So CDA is a ‘moderate’ or ‘contingent’ form of social constructivism. (Fairclough, 2013, s. 4–5)

Om *diskursanalys* syftar på studiet av diskursiva praktikers relation inbördes samt med omgivande sociala och materiella faktorer krävs nu en genomgång av den *kritiska* aspekten. Grunden för den kritiska analysen utgörs av en normativ värdering (Fairclough, 2013, s. 7). Forskaren benämner en aspekt i samhället som ett socialt problem utifrån ett visst värderande perspektiv och pekar på hur tillståndet kan förändras. Ett sådant angreppssätt kan tyckas godtyckligt eller ha begränsad relevans för resten av samhället, men om undersökningen utgår från en förhållandevis allmänt accepterad värdering kan man genom analysen visa på att aspekter som vi har sett som oproblematiska i själva verket motverkar värderingen. Denna undersökning intresserar sig delvis för konstruktionen av sociala grupper i stadens demokratidiskurser i relation till deras uttalade ambition om mer jämlikt deltagande, vilket är i linje med teorins syfte: ”[a] primary focus of CDA is on the effect of power relations and inequalities in producing social wrongs, and in particular on discursive aspects of power

relations and inequalities” (Fairclough, 2013, s. 8). Diskursens maktrelationer kan ligga dolda bakom förgivettagna föreställningar, vilket för oss in på *ideologins* roll i diskursteorin.

Fairclough använder sociologen John B. Thompsons definition av ideologi som ”meaning in the service of power” (Fairclough, 2013, s. 8). Detta synsätt skiljer sig från vår vardagliga förståelse av ideologier som politiska idéprojekt; istället utgår man från ett kritiskt perspektiv som kopplar ideologi till maktstrukturer (Medina, 2013, s. 66). Mäktiga samhällsgruppers perspektiv verkar ideologiskt genom att de konstrueras som sunt förnuft, och på så sätt upprätthålls och döljs maktstrukturer bakom det förgivettagna. En kritisk analys belyser ideologins roll i dessa processer och visar på hur vissa ideologiska föreställningar kan forma vår förståelse av verkligheten (Fairclough, 2013, s. 8). Ideologikritik härrör ur marxismen, där målet med praktiken var att avlägsna ideologin från förtryckta grupperns verklighetsbild då den utgör ett ”falskt medvetande” som bidrar till en internalisering av föreställningar som gynnar styrande klassers position (Medina, 2013, s. 66). Denna tanke har sedan problematiserats och filosofen Rahel Jaeggi menar att ideologin inte kan kritiseras utifrån på det sättet; istället krävs en medvetenhet om hur man själv påverkas av och verkar inom den (2008, s. 80).

Hur relaterar då begreppet ideologi till diskurs? Fairclough bygger sin teori runt sociala institutioners ”ideological-discursive formations” eller ”IDFs”, som formar olika grupperns gemensamma språk (2013, s. 30). Varje IDF har egna ”ideological norms”, eller ideologiska försanthållanden, som styr institutionernas diskursiva praktiker till olika grad (Fairclough, 2013, s. 30). Dominanta försanthållanden naturaliseras som underförstådd kunskap inom institutionen och bildar en ram för diskurserna som förs. Samma process sker på samhällsnivån vilket får diskurser i linje med dominerande samhällsgruppers ideologier att framstå som mer sanna. Utöver att identifiera olika demokratidiskurser i materialet försöker jag således även ’avnaturalisera’ diskursernas ideologiska försanthållanden för att kunna granska huruvida dessa stämmer överens med den textuella ytan. Denna ansats kan kopplas till *immanent kritik* som är ett viktigt element inom ideologikritik. Immanent kritik kan beskrivas som processen att kritisera något ”on its own terms”, det vill säga, att utgå från vad materialet uttrycker i sig för att möjliggöra kritik av aspekter som motsäger det uttalade syftet (Finlayson, 2014, s. 1143).

I jämförelsen av styrdokumentet och kommunikationen i Göteborgsförslaget blir alltså immanent kritik ett viktigt verktyg, men jag vill även koppla denna form av granskning till

medborgarnas diskurs. Eftersom staden uttalat verkar för att möta medborgarnas behov menar jag att en undersökning av e-verktygets funktionalitet gentemot målgruppen också relaterar till immanent kritik. Visar det sig exempelvis att Göteborgsförslaget inte möter, eller tycks motverka, behov som uttrycks av medborgarna finns där en anledning till att kritisera texterna utifrån stadens egna målsättningar. Sammanfattningsvis kan den dialektiska synen på diskurs samt analysen av dess "ideologisk[a] verkan" sägas utmärka Faircloughs CDA (Medina, 2013, s. 73). Kritiker menar dock att analysen kan bli deterministisk då den starkt betonar diskursens inverkan på människor (Medina, 2013, s. 74). Med en mer realistisk utgångspunkt där man ser diskurser som både formande och formade adresserar jag delar av denna kritik. Det går fortfarande att fråga sig varför forskarens diskurs skulle ligga närmare 'sanningen' än diskursen som undersöks; här anför Fairclough att analysens styrka ligger i bevisföringens kvalitet och kvantitet, samt i vilken utsträckning man belyser de ideologiska försanthållanden som gör diskursen möjlig (2013, s. 8–9). Hur denna analys går tillväga förklaras i avsnitt 4.3.

3.2 Kommunikation som meningsskapande

Eftersom mitt material främst bygger på kommunikation klargörs här uppsatsens perspektiv på kommunikation. I linje med diskursteorin utgår jag från en socialkonstruktivistisk syn där den kommunikativa processen förstås som en meningsskapande praktik. Kommunikation som meningsskapande innebär att tolkningen av ett budskap sker i samspelet mellan sändare och mottagare snarare än att ett meddelande har en objektiv betydelse som kan förmedlas oförändrat till andra (Heide, Johansson, & Simonsson, 2012, s. 33). Kommunikationen påverkas således av dess kontext samtidigt som den deltar i konstruktionen av densamma. Inom organisationsteori finns en inriktning som ser kommunikation som den grundläggande konstituerande faktorn i organisering – *Communicative Constitution of Organizations* (Heide m.fl., 2012, s. 73). För att uppnå en teoretisk samstämmighet i undersökningen väljer jag en något mer realistisk position och erkänner även materiella faktorer konstituerande funktion i organisationen. Således ser jag stadens demokrativerksamhet och e-verktyg som främst, dock inte enbart, kommunikation i sig (därav beteckningen demokratikommunikation).

3.3 Demokrati

Demokrati är ett centralt begrepp i denna undersökning och likt många andra välstuderade fenomen kan det förstås på en rad olika sätt beroende på infallsvinkel. För att kunna

kategorisera och kontextualisera de perspektiv på demokrati som uttrycks av staden och målgruppen vände jag mig till normativ demokratiteori. Detta val är inte avgjort självklart; statsvetarna Gilljam och Hermansson (2004, s. 11) menar exempelvis att användningen av normativ demokratisk teori i en studie med empiriska inslag kräver en viss metodologisk medvetenhet eftersom man här kan skönja ett möte mellan preskriptiva och deskriptiva ideal. Det gäller alltså att kunna använda teorin som referenspunkt utan att bli för subjektiv eller preskriptiv i analysen. Teorin utgör inte heller den enda möjliga utgångspunkten i sammanhanget även om den är normativ. Det hade exempelvis varit möjligt att ha ett mer explorativt angreppssätt och försöka formulera nya demokratimodeller utifrån de perspektiv som jag fann i det undersökta materialet.

Anledningen till att jag undvek det explorativa spåret förklaras med att uppsatsens syfte inte innehåller någon explicit teorigenererande ansats utan främst handlar om att kartlägga och problematisera förhållningssättet till demokrati hos en verksamhet och dess målgrupp. Analysmaterialet tycks mig vidare som ett för begränsat underlag för att utgöra grunden till ett nytt teoribygge. Istället framstår framtida jämförbarhet med andra studier på området som en viktigare faktor och den ambitionen menar jag underlättas av applikationen av en normativ teori. Jag kommer dock att bibehålla mitt kritiska perspektiv även i förhållande till demokratiteorin då risken är stor att jag finner diskurser som inte självklart kan kopplas till ett specifikt demokratiideal. Även i det fallet tänker jag att det är hjälpsamt att utgå från etablerade modeller och på så sätt använda den normativa teorin som referenspunkt för att tydligare kunna peka på vad i materialet som avviker från de traditionella demokratimodellerna.

Inom normativ demokratiteori brukar begreppet demokrati definieras som folkstyre, men en viktig fråga att ställa sig i sammanhanget är vad 'folkstyre' egentligen innebär. Demokratiteorin kan delas upp i två olika inriktningar utifrån hur stor betydelse folkets makt tillskrivs i forskningen. Inom den *elitistiska* inriktningen ses de vanliga medborgarnas deltagande som underminerat av statens elit och möjligheten till påverkan främst förunnad de styrande politikerna, medan *pluralister* starkare betonar folkets inflytande (Bengtsson, 2008, s. 46). Olika synsätt på demokrati beskrivs främst genom modeller, eller idealtyper, som vanligtvis delas upp i *valdemokrati*, *deltagardemokrati* och *deliberativ demokrati* (Bengtsson, 2008, s. 51). Den exakta benämningen på denna triad varierar något forskare emellan

beroende på vilka aspekter av demokratin som belyses, vissa talar exempelvis hellre om samtals- än om deliberativ demokrati, men de grundläggande komponenterna är i regel oförändrade (Gilljam & Hermansson, 2004, s. 12).

Åström betonar den kommunikativa dimensionen av demokratimodeller och det faktum att olika ideal har olika ”kommunikativa förutsättningar” (Åström, 2004, s. 90). Ett indirekt demokratiideal likt valdemokratin innebär ofta envägskommunikation från makten till medborgarna medan mer interaktiva modeller såsom deltagar- och deliberativ demokrati kräver möjliggörandet av kommunikation som utgår från och sker bland folket (Åström, 2004, s. 90–91). Detta faktum blir således relevant för utformningen av stadens demokratikommunikation. De tre kategorierna presenteras nedan var för sig och kommer att användas som referenspunkter i undersökningen. Vid den händelse att andra demokratiperspektiv framstår som relevanta i förhållande till analysresultaten kommer dock även dessa att behandlas i diskussionen. I analysdelen kopplas också demokratiperspektiven från normativ demokratiteori till ideologiska försanhållanden genom den kritiska diskursanalysen.

3.3.1 Valdemokrati

Medborgarnas faktiska deltagande i den demokratiska processen utgörs här till största del av valdeltagandet. Det allmänna valet är centralt och utgör medborgarnas sätt att uttala sig om vilka som ska inneha makten mellan valen (Bengtsson, 2008, s. 51). Eftersom mellanvalsperioderna inte erbjuder särskilt många andra möjligheter till påverkan får informationen som sprids om de olika partierna före val en stor demokratisk betydelse som underlaget för medborgarnas enda möjlighet till reell påverkan (Gilljam & Hermansson, 2004, s. 15–16). Mängden och bredden politiska alternativ som finns representerade i det allmänna valet inverkar således också på folkets chans till inflytande. Det är möjligt att tänka sig åtminstone två olika utformningar av det valdemokratiska idealet – politiker kan ges mandat framåt utifrån deras vallöften eller så kan ansvaret för politiska åtgärder utkrävas i efterhand (Bengtsson, 2008, s. 52). Valdemokrati kan ses som ett elitistiskt demokratiideal som liknar vårt representativa styrelseskick men med några viktiga skillnader: ”representativ demokrati är en praktisk organisering av en normmodell. [...] Det representativa styrelseskicket kan i praktiken kombineras med andra metoder för politiskt inflytande som t.ex. folkomröstningar och folkinitiativ, vilket inte är i linje med valdemokrati som norm” (Bengtsson, 2008, s. 52).

3.3.2 Deltagardemokrati

Inom deltagardemokratien finns det representativa valet kvar men kombineras i regel med andra politiska aktiviteter som har delegerats eller rationaliserats bort i mer elitistiska modeller (Bengtsson, 2008, s. 56). Aktiviteterna kan bestå av påverkansförsök där medborgare själva utanför det politiska systemet söker påverka opinionen och de styrande ("namninsamlingar, aktioner och demonstrationer"), eller direktdemokratiskt deltagande vilket kan ta formen av "brukarstyrelser, grannskapssammanslutningar, medbestämmande på arbetsplatsen och folkomröstningar" där medborgare ges formell politisk beslutsmakt i lokala sammanhang (Gilljam & Hermansson, 2004, s. 19). Modellen kan ses som individualistisk i och med att man tänker sig att det är de enskilda medborgarnas uppgift att på egen hand engagera sig i politiska frågor även om man inte är förtroendevald och att man på så sätt själv ansvarar för att öka sin individuella politiska kompetens, vilket i längden ska leda till en bättre demokrati även på systemnivå (Bengtsson, 2008, s. 56). Dessa idéer ligger i linje med pluralismen, då man både tror på och uppmuntrar folkets möjligheter till politisk påverkan.

3.3.3 Deliberativ demokrati

Denna modell fokuserar på samtal som politisk process och förespråkare menar att genom offentlig diskussion kan medborgarnas individuella ståndpunkter förädlas tills man når rationellt samförstånd i en politisk fråga (Bengtsson, 2008, s. 60–61). Man utgår alltså från en idé om att vi kan komma överens om det mesta ifall ämnet behandlas tillräckligt länge i en upplyst diskussion, vilket i förlängningen antyder att förslaget som leder till konsensus också är det mest tillrådliga. Det kan vara svårt att visualisera hur deliberativ demokrati, eller samtalsdemokrati, skulle organiseras i praktiken, möjligtvis på grund av att den står längst ifrån vår representativa demokrati av de tre idealtyper som behandlas här. Modellen har också kritiserats på flera punkter – det ses som orealistiskt att bortse från medborgarnas skilda politiska principer och hävda att folkstyre skulle kunna uppnås utan politisk kamp (Gilljam & Hermansson, 2004, s. 23). Det går även att fråga sig hur en sådan modell praktiskt skulle kunna organiseras samt hur medborgare skulle kunna delta i diskussionen på någorlunda lika villkor. Mildare varianter av modellen betonar dock snarare öppna politiska samtal och konflikthantering mer än allmän slutgiltig konsensus (Gilljam & Hermansson, 2004, s. 23).

4 Metod

För att kunna besvara uppsatsens frågeställningar används en kombination av metoder. Eftersom undersökningen intresserar sig för demokratisynen både i stadens e-verktyg och hos en viss grupp medborgare fann jag det nödvändigt att komplettera textanalys med kvalitativa intervjuer. Uppsatsens specifika intervjumetod presenteras i avsnitt 4.2; innan dess presenteras urvalet och insamlingen av analysmaterialet samt en kort diskussion om målgruppen för intervjuerna då denna av förklarliga skäl har en direkt påverkan för materialets utformning. Avslutningsvis preciseras de analysverktyg som med grund i diskursteorin appliceras på stadens dokument och verktyg samt intervjuutskriften för att kunna belysa demokratiperspektiv och underliggande förhållanden.

4.1 Materialurval

Denna undersökning granskar Göteborgs Stads styrande dokument för demokratiarbete i förhållande till dels vad som kommuniceras genom det e-verktyget Göteborgsförslaget och dels vad stadens medborgare själva tänker om demokrati. Analysen kan på så sätt belysa huruvida stadens demokratikommunikation uppfyller två grundläggande förutsättningar för offentlig verksamhet, det vill säga, både om de åstadkommer vad de säger sig vilja åstadkomma och om de möter medborgarnas behov. För att kunna genomföra en sådan analys krävdes underlag från stadens organisation och från medborgarna. Gällande material från staden tog jag avstamp i en intern demokratiutredning – ett uppdrag som stadskansliet fick 2010 i syfte att ”[f]ördjupa demokratin genom att öka medborgarnas möjligheter till inflytande, starkare inflytande för stadsdelsnämnderna i stadsplaneringen samt förslag på e-demokratilösningar” (Göteborgs Stad, 2014c, s. 1). I detta arbete läggs grunden för stadens fortsatta förhållningssätt till demokratiarbete. Utredningen resulterade 2014 i tre rapporter varav den första och tredje framstår som relevanta för undersökningen medan den andra främst rör stadsdelsnämndernas roll i stadsplaneringen (Göteborgs Stad, 2014c, s. 2).

Den tredje rapporten heter ”Förslag på e-demokratilösningar” och bildar underlag för det e-verktyg som sedan framarbetas. Den första heter ”Fördjupa demokratin genom att öka medborgarnas möjligheter till inflytande” och relaterar till Göteborgsförslaget dels genom att den utarbetar principerna för demokratiarbetet i stort och dels genom att den definierar innebörden av medborgardialog, vilket e-förslaget sägs vara ett exempel på (Göteborgs Stad,

2014c, s. 3). Utifrån utredningen skapades gemensamma principer för medborgardialog och riktlinjer för e-förslag (Göteborgs Stad, 2019b, 2016). Dessa fyra dokument har jag bedömt vara de viktigaste styrdokumenterna för stadens demokratikommunikation och de jämförs med innehållet i Göteborgsförslaget (Göteborgs Stad, 2019a). Demokratiavdelningen arbetar även med att nå medborgarna på andra sätt men faktum är att mycket av arbetet de senaste åren har kretsats kring utvecklingen av stadens verktyg för e-förslag, vilket gör det till ett lämpligt objekt för en undersökning av vilken demokratisyn som staden kommunicerar till medborgarna i praktiken. Texten i verktyget samt dess funktioner står i fokus för analysen.

Gällande medborgarnas syn på demokrati krävdes av förklarliga skäl en annan typ av materialinsamling där det första steget bestod i att avgränsa målgruppen. En kartläggning av vad alla stadens medborgare tänker på ämnet ter sig exempelvis högst realistisk inom ramen för ett uppsatsarbete. Utifrån metodologins kritiska ambition fokuserade jag istället på grupper som haft minst samröre med stadens demokratikommunikation för att lyfta deras perspektiv. Detta förhållningssätt gick även i linje med demokratiavdelningens verksamhetsstrategi, då de hade kartlagt vilka områden som deltog minst i demokratiska (institutionella) processer. Man kom fram till att unga i Angered och Östra Göteborg skulle prioriteras eftersom man på dessa platser sammanlagt använde Göteborgsförslaget i minst utsträckning och hade lägst valdeltagande i senaste valet (Svensson, 2018). Jag kontaktade därefter de två stadsdelsförvaltningarna och deras demokratiambassadörer och fick tag i sex personer ur målgruppen som ställde upp på intervju, tre från de norra stadsdelarna (Angered med omnejd) och tre från Östra Göteborg, med en sammantagen medelålder på 22 år. Underlaget ger ingen heltäckande bild av synsättet på demokrati hos en förhållandevis stor målgrupp men visar på tankar som finns hos grupper som avdelningen har minst kontakt med.

4.2 Diskursiva intervjuer

Ett kvalitativt intervjuande kritiserar forskarens anspråk på objektiv kunskap och intresserar sig för intervjudeltagarnas kunskap om och förståelse av omvärlden (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 27). Utöver den kvalitativa ambitionen påverkas intervjumetoden även av uppsatsens diskursanalytiska inriktning, då intervjuformen bör anpassas efter studiens syfte (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 183). Mitt diskursiva perspektiv syns exempelvis i användandet av ordet 'deltagare' istället för 'objekt' då ordvalet speglar positionen att de intervjuade är medskapare av diskursen under intervjun till lika stor grad som intervjuaren (Thomsson, 2002, s. 53).

Diskursiva intervjuer innebär vidare ett speciellt förhållningssätt till sin egen roll, deltagarna, samtalet och materialet: ”en specifik diskursiv intervju kommer att lägga fokus [...] på intervjuarens aktiva deltagande i diskursen” (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 277). Detta har jag hanterat delvis genom att försöka utforma intervjufrågorna på ett sätt som ger deltagarna möjlighet att uttrycka sig fritt på ämnet samt använda en halvstrukturerad intervjuform som tillåter dem att göra egna associationer. Formatet på intervjuerna har också inverkan på diskursen som konstrueras – fyra av undersökningens deltagare intervjuades i par och resten enskilt vilket således krävde något skilda förhållningssätt till uppgiften.

Gruppintervjun hade fördelen att jag som intervjuare kunde ta mindre plats genom att jag enbart presenterade ett ämne och sedan lät deltagarna diskutera det sinsemellan. Jag uppmuntrade dem även att kommentera och ställa följdfrågor på varandras svar. Formen ökar också chansen för att deltagarna ska uttrycka sig mer likt hur de skulle prata under ett vanligt samtal (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 191; 199). För att motverka min dominans över diskursen i de individuella intervjuerna använde jag en strategi från psykologen Ian Parker och kontaktade deltagarna efteråt för att visa dem hur jag hade tolkat intervjuaren och låta dem säga vad de tyckte om detta (Parker, 2005, s. 96). Trots dessa överväganden kvarstår viss problematik i samspelet mellan deltagare och intervjuare, såsom att en ojämn maktbalans kan uppstå mellan deltagarna eller att forskaren låter sin egen diskurs färga samtalet (Thomsson, 2002, s. 38). Som många metodologiska problem har dessa faktorer ingen enkel lösning utan hanteras genom medvetenhet om maktasymmetrin och implementering av strategier som kan motverka dess konsekvenser så långt som möjligt (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 53).

4.2.1 Etiska övervägandena

Vid användandet av intervjuer i forskningssyfte krävs genomgående under hela processen noggranna reflektioner kring etik för att uppnå en balans mellan att få fram relevant analysmaterial och att bibehålla respekt för intervjudeltagarna (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 98–99). Frågan blir extra viktig i förhållande till CDA vars mål är att bemyndiga grupper utan makt i samhället; att då behandla dessa individer oetiskt menar jag skulle innebära ett grovt maktmissbruk som strider mot metodologins grundtanke. Ur detta perspektiv blir det viktigt att reflektera över empati då ”forskarens roll kan innehålla en spänning mellan professionell distans och personlig vänskap” (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 112). Det gäller att visa tillräckligt med medkänsla för att deltagaren ska bli bekväm att uttrycka sina tankar, utan att

själv öppna sig så pass att man helt tar parti för deltagaren och förlorar det vetenskapliga förhållningssättet till uppgiften. Samtidigt bör man akta sig för att "lura" deltagaren att avslöja personlig information genom att spela på dennes empati. Även här saknas facit för hur man hanterar problemen, eller ens för vad som utgör ett etiskt problem; istället bör man utveckla en medvetenhet för olika dilemman och aktivt reflektera kring hur potentiella problem ska hanteras i relation till undersökningens utformning (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 114).

Jag har valt att fokusera på de två aspekterna agens och integritet, där den första delen handlar dels om att deltagarna aktivt genom handling får visa att de går med på de olika faktorer som medverkan innebär (intervjun spelas in, svaren används i forskning) på så sätt att de skriver under ett samtyckesavtal, dels om att bevara deltagarnas rätt till sin intellektuella egendom genom att klargöra att de kan ångra sin medverkan. Integriteten bevaras genom att svaren presenteras anonymt och att personuppgifter inte sparas efter studien. Sociologen Martyn Hammersley menar dock att det kan ses som oetiskt att diskursanalytiker sällan klargör exakt vad det är som de undersöker. Enligt honom tror deltagarna ofta att det är deras åsikt i en viss fråga som ska bidra till forskningen medan det istället kan vara deltagarnas utsagor i sin helhet och dess kopplingar till andra diskurser som blir föremål för analys (Hammersley i Kvale & Brinkmann 2014, s. 197). Denna invändning har jag hanterat genom att vara öppen (utan att helt falla offer för observatörsparadoxen om svårigheten att studera vanliga företeelser i en ovanlig kontext) med forskningens syfte gentemot deltagarna och berätta att jag är intresserad av hur de tänker om demokrati i förhållande till stadens demokratiarbete.

4.2.2 Tillvägagångssätt

Som utgångspunkt i mina intervjuer har jag använt en halvstrukturerad intervjuguide (se bilaga 1). För att kunna studera deltagarnas diskurser innehåller guiden öppna frågor där deltagarna först presenteras för ett begrepp (exempelvis inflytande) och ombeds berätta sina spontana tankar om det. För att reducera mitt tolkningsföreträde ställs några följdfrågor där de får exemplifiera sina svar, värdera hur de känner inför begreppen och klargöra motsatsen till begreppen (vilket ger slutledningen: x är det här och inte det där) i syfte att avgränsa diskurserna som de verkar inom. En annan aspekt att uppmärksamma under en diskursiv intervju är motsättningar mellan olika diskurser, vilket jag har hanterat genom att ställa motfrågor och konfrontera deltagarnas utsagor för att tydliggöra deras och min egen position (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 197). Intervjuerna inleddes med en testintervju efter vilken jag

omstrukturerade guiden något inför resterande intervjuer. Under eller i direkt anslutning till intervjuerna har jag antecknat spontana tankar, därefter har jag transkriberat intervjuerna förbehållslöst och sedan analyserat materialet med hjälp av verktygen som presenteras nedan.

4.3 Analysverktyg

I kapitel 3 beskrivs den kritiska diskursanalysens teoretiska grund utifrån Faircloughs version av CDA; här preciseras analysmetodens praktiska tillvägagångssätt. Översättningen av terminologin är hämtad från en avhandling om svenska miljödiskurser med ett liknande angreppssätt som denna uppsats (Medina, 2013). Faircloughs analytiska ramverk utgår från tre dimensioner - TEXT, DISKURSIV PRAKTIK och SOCIAL PRAKTIK (Fairclough, 2013, s. 94). Begreppet text bör här förstås i bred bemärkelse och innefattar kommunikation i olika media. Dimensionerna kan i tur och ordning sägas representera stegen i den analytiska processen: ”beskrivning (sociolingvistisk analys av text), tolkning (analys av relationen mellan text och interaktion, mellan produktion och tolkning) och förklaring (analys av relationen mellan interaktionen och kontexten, mellan den diskursiva och den sociala processen)” (Medina, 2013, s. 74). Nedan preciseras analysverktygen inom varje dimension; verktygen appliceras dock inte i samma utsträckning på allt material då texterna innehåller olika diskursiva element. Detta angreppssätt är vedertaget inom CDA och ger forskaren möjlighet att anpassa metoden efter materialet utan att urvalet blir för godtyckligt (Medina, 2013, s. 75–76).

4.3.1 Text

På den textuella nivån undersöks en rad lingvistiska faktorer, sedan kopplas textytan till vad som finns direkt runtomkring den och under den. Först står *vokabulären* i fokus, där man frågar sig varför vissa ordval har gjorts framför andra, på vilka sätt vissa termer återkommer och vad metaforerna har för konnotationer. I relation till *grammatik* undersöks exempelvis vilka som framställs som subjekt respektive objekt och vad som betonas genom meningsuppbyggnaden. Inom aspekterna *kohesion* och *struktur* är det fokus på hur textens delar binds samman och vad den sammantagna vokabulären har för ursprung, samt vad som tycks mest centralt i hela texten. Därefter undersöks, om möjligt, textens *icke-språkliga aspekter*, såsom vad som framhävs genom stilistiska markeringar och innebörden av övriga semiotiska tecken i anslutning till texten. Stilistiska markeringar som exempelvis kursivt eller versaler placeras ofta under *grammatik*, men i ett material bestående av till stor del opersonlig sakprosa används de såpass sällan att upplever jag dem som avvikande och ej tillhörande

själva språkbruket utan snarare som en form av kompletterande utsmyckning. Implicit innehåller texten även *ideologiska element*, vilka belyses genom att man analyserar vad som tas förgivet i och med språket som används (Medina, 2013, s. 78–80).

4.3.2 Diskursiv praktik

Denna nivå intresserar sig för textens produktion och konsumtion. Man definierar vilken genre texten tillhör samt dess *diskursordning* – den sociala institutionens sammantagna diskursiva utrymme (Fairclough, 2013, s. 40). Texten analyseras nu som en enhet dels kopplat till andra texter (*intertextualitet*) och dels i relation till *interdiskursivitet*, ett begrepp som hos Medina relaterar till textens ”grundantaganden”, ”budskap” och ”mål” (2013, s. 83). För att kontextualisera materialet på den diskursiva arenan refereras här till idealtypiska diskurser. Utöver denna intertextuella analys undersöks textens *styrka* och *kontroll*, det vill säga, vad texten uppmanar till eller om den utgör någon sorts handling i sig, och hur texten inverkar på den sociala institutionen och dess medlemmar (Medina, 2013, s. 85). Medina flyttar dessa aspekter från textdimensionen då de tycks relatera mer till produktionen och konsumtionen av texterna, ett argument som jag instämmer med (2013, s. 84). Textens *koherens* syftar på dess samstämmighet med läsarens grundantaganden och är således en faktor som främst kan appliceras på material som kan kopplas till identifierade mottagare (Fairclough, 2013, s. 60).

4.3.3 Social praktik

Den sociala praktiken länkar texten till dess omgivande samhälle. Det realistiska angreppssättet tar avstamp i historiska aspekter, där jag med inspiration från Medina kommer att fokusera på *dialektiska relationer* som ”söker klargöra hur fenomenen är produkter av specifika samhälleliga spänningar och motsättningar” genom att identifiera interna relationer som är beroende av varandra för sin existens och utveckling (Medina, 2013, s. 87; 90). Därefter behandlas de sammantagna *ideologiska aspekterna* av texten som framkommit i tolkningsprocessen (Fairclough, 2013, s. 57). Texten analyseras utifrån vilka konventionella värderingar den tycks bygga på samt de positioneringar som görs av aktörerna bakom den. Utöver ideologiska försanthållanden refereras även politiska ideologier när dessa framträder tydligt i materialet. Medina avslutar med att undersöka textens relation till *hegemoniska processer*, det vill säga ”aktörernas strider i relation till den dominerande diskursen” (Medina, 2013, s. 96). Detta verktyg ser jag dock inte som lika relevant i förhållande till mina texter då dessa mer eller mindre förväntas ligga i linje med offentlighetens dominerande diskurs.

5 Analys

Analysen inleds med texter som har koppling till stadens demokratikommunikation, dels dess styrdokument och dels innehållet i e-verktyget Göteborgsförslaget, sedan analyseras medborgarnas intervjuvar. Slutligen jämförs stadens kommunikation med materialet från målgruppen. Det avslutande avsnittet syftar till att belysa förutsättningarna för stadens fortsatta demokratikommunikation utifrån vad undersökningen har visat. I analysen identifieras texternas demokratiskurser genom CDA med stöd i den normativa demokratiteorin. Dessutom undersöks diskursernas ideologiska förhållanden och i de fall det är tillämpligt anförs immanent kritik i förhållande till vad som kommuniceras i texternas olika diskursiva dimensioner.

5.1 Göteborgs Stads demokratikommunikation

Styrdokumentet som analyseras nedan innefattar Göteborgs Stads principer för medborgardialog och riktlinjer för e-förslag samt stadens rapporter om medborgarinflytande och e-demokratilösningar (Göteborgs Stad, 2019b, 2016, 2014a, 2014b). Rapporterna kan ses som underlaget för de två första dokumenten, varför jag tar avstamp i principerna och riktlinjerna och går in på rapporterna när mer bakgrundsinformation behövs. Analysmaterialet innehåller inte samtliga av verksamhetens styrdokument utan utgörs av de som i urvalet har bedömts vara mest relevanta i förhållande till e-verktyget och den kommunikation som utövas för närvarande. Efter genomgången av dessa dokument belyses själva verktyget Göteborgsförslaget och här analyseras både texten som möter användarna och vad verktyget kommunicerar i sig genom sina funktioner och utformning. För att tydligare belysa dynamiken i resultaten görs emellanåt jämförelser mellan styrdokumentens och verktygets diskursiva praktiker.

5.1.1 Styrdokumentet

Texterna analyseras nedan tillsammans utifrån var och en av de tre analysdimensionerna; i det fall att ett styrdokument skiljer sig från de övriga tre i något större avseende poängteras dock detta. Analysen inleds på den beskrivande nivån med dimensionen TEXT som först intresserar sig för *vokabulären*, det vill säga de ordval, metaforer och upprepningar som förekommer i materialet. Här framstod det som centralt att ta avstamp i användningen av ordet 'demokrati' och dess konnotationer. I stadens principer för medborgardialog (MD) och riktlinjer för e-

förslag (EF) står det att ”ett demokratiskt och hållbart samhälle” ska vara utgångspunkten för medborgardialogen och att ”[e]-förslag är också ett verktyg för demokratiutveckling” (Göteborgs Stad, 2019b, 2016). Vad ett demokratiskt samhälle eller demokratiutveckling innebär eller syftar till preciseras dock inte i dessa dokument, varför jag även har granskat ordets användning i de två rapporterna. I rapport 3 som undersöker e-förslag (R3) skriver man att utredningens syfte är att ”belysa hur medborgarinflytande kan utvecklas med stöd av IT-baserade metoder, så kallad e-demokrati” och att e-demokrati definieras som ”att med IT-baserade forum för information och dialog förbättra kommunikationen mellan medborgare, politiker och myndigheter i syfte att vitalisera demokratin” (Göteborgs Stad, 2014b, s. 1; 4)

Dessa citat ger två slutsatser – dels att demokratin är något som behöver vitaliseras, en metafor som ger bilden av något som saknar livskraft eller är döende alternativt svagt och tynande, dels att demokrati har att göra med att utveckla medborgarnas deltagande. Som det klargjordes i avsnitt 3.3 finns det olika demokratiideal som man kan grunda offentlighetens styrning på och dessa uttalanden kan ses som ett uttryck för antingen deltagardemokrati eller deliberativ demokrati (Åström, 2004, s. 90–91). Begreppet ’medborgardialog’ sägs innebära att medborgarna har rätten att minst ”bli hörda” utifrån Barnkonventionens definition ”bli lyssnad på, där möjlighet till påverkan ska finnas och deltagande ska vara möjligt” (Göteborgs Stad, 2014a, s. 9; 10). Man verkar vidare grunda sig på pluralistisk demokratiforskning då ett starkt medborgarinflytande presenteras som både möjligt och viktigt, utan att detta antagande problematiseras ytterligare (Bengtsson, 2008, s. 46). I den första rapporten om att fördjupa demokratin genom att öka medborgarnas möjligheter till inflytande (R1) utvecklas dessa tankar något mer ingående. Bara i titeln antyds det att demokratin kan fördjupas genom ökat medborgarinflytande, vilket kan tolkas som att demokratin går djupare in i och genomsyrar mer av samhället än idag, det vill säga, mer medborgarinflytande = mer demokrati.

Även definitionen av demokrati som används fokuserar på medborgarnas ökade roll: ”[m]edborgardialog kan beskrivas som sådana aktiviteter som syftar till att öka både demokratin och effektiviteten. Demokratin i bemärkelsen deltagande, inflytande och delaktighet” (Göteborgs Stad, 2014a, s. 4). Man menar vidare att medborgardialog utgör ”en framgångsfaktor i sig och ett symboliskt värde”, vilket kan tolkas som att demokratin fördjupas redan av processens existens snarare av resultaten som processen kan leda till (jfr Lindh, 2015). I texten görs följande uttalanden som tydligt representerar styrdokumentens

demokratisyn: ”Möjligheten för medborgare att kunna påverka och komma med förslag gällande kommunens verksamhet ersätter inte den representativa demokratin [... d]et handlar om att erbjuda medborgarna möjligheter att vara delaktiga i den demokratiska processen” (Göteborgs Stad, 2014a, s. 3). Detta är anmärkningsvärt då medborgarna i en representativ demokrati redan är delaktiga i den demokratiska processen genom att rösta; alltså tycks man med den demokratiska processen syfta på något mer, eller rentav något annat, än representativ demokrati. Förhållningssättet relaterar till Åströms slutsats om att representativ och deltagardemokrati nu förutsätts kunna existera sida vid sida (Åström, 2004, s. 240).

Demokratiska styrelseskick såsom representativ demokrati har visserligen inte nödvändigtvis en lika fast form som demokratimodellerna då de är praktiska tillämpningar som utformas i och påverkas av sin kontext; tydligt är dock att det i texterna har skett en värdoförskjutning bort från representativ demokrati som främst baseras på idealet om valdemokrati mot en mer interaktiv demokrati. Denna förskjutning framstår också som allmänt accepterad eller oproblematiserad, då något som inte återfinns i texternas vokabulär är någon form av nackdelar förknippade med medborgardialog eller e-förslag i förhållande till demokratiutvecklingen. R1 innehåller till och med en figur som enbart listar ”Medborgardialogens förtjänster”, varav en av dessa är just ”Stärka demokratin” (Göteborgs Stad, 2014a, s. 4). Denna tydliga positionering kan ses som ett uttryck för diskursens *ideologiska element*, där demokrati likställs med en strävan mot ökat medborgarinflytande, vilket blir ett betydelsefullt, positivt och självklart mål i sig som tas för givet utan att det i någon större grad ställs mot andra synsätt på demokrati. Det verkar inte heller finnas en målbild för medborgarinflytandet, då man enbart betonar att det bör öka, vilket ger en slags progressiv deltagardiskurs.

Detta för oss in på textens *kohesion* och *struktur* i och med språkbrukets koppling till konceptet ’utveckling’. Ord med stammen ’utveckl-’ förekommer 280 gånger i den sammantagna demokratiutredningen, ’öka-’ 83 gånger och ’starkare’ 56 gånger; detta kan ställas mot de förmodat centrala termerna ’inflytande-’ och ’demokrati-’ som återfinns 224 respektive 169 gånger, eller ordet ’bevara’ från en annan tänkbar vokabulär om demokrati som inte finns med alls. Dessa siffror bevisar inte några specifika mål eller motiv, men det framstår ändå som förhållandevis tydligt att demokratiperspektivet förknippas långt mer med en progressiv utvecklingsdiskurs än med mer konservativa tankar. I MD och EF, som kan ses som något mer publika styrdokument då de återfinns på kommunens offentliga webbplats,

förekommer dock 'demokrati' mer än dubbelt så ofta som 'utveckl-' vilket tycks tyda på att utvecklingsdiskursen är som starkast internt. Angående den *grammatiska* konstruktionen av subjekt och objekt finns knappt några personliga pronomen; istället är det 'göteborgarna-'/medborgarna-' som skrivs fram som de mest centrala aktörerna och förekommer oftare än 'Göteborgs Stad-'. Detta kan kontrasteras mot singularformen 'medborgaren-'/göteborgaren-' som enbart förekommer ett fåtal gånger, vilket tycks ge intryck av en slags kollektivism.

På nivån DISKURSIV PRAKTIK börjar jag med att undersöka styrdokumentens *intertextualitet*. Här blir det tydligt att texterna befinner sig inom offentlighetens diskursiva arena då referenserna förutom några få undantag hänvisar till övrigt material från olika delar av offentlig förvaltning, antingen till stadens egna dokument eller till rapporter och utredningar från SKL, regeringen och andra kommuner. Undantagen utgörs av olika enkäter och undersökningar som har utförts av utomstående aktörer men som jag ändå menar är allmänt accepterade att använda i myndighetstexter (Internetstiftelsens "Svenskarna och Internet", Novus undersökning av närdemokrati och World Value Surveys internationella enkät om värderingar), samt deskriptiva granskningar av medborgerligt inflytande från amerikansk forskning (Göteborgs Stad, 2014a, 2014b). Det rör sig alltså övervägande om en inom-institutionell kontext där styrdokumentet främst stöder sig på sådant som tidigare sagts inom offentligheten. Tydligast märks detta i definitionen av demokrati som "deltagande, inflytande och delaktighet" som är direkt hämtad från en av statens tidigare demokratiutredningar, vilket tyder på att det interaktiva perspektivet på demokrati genomsyrar hela den offentliga sfären och därför tas för givet i Göteborgs Stads diskurs (Göteborgs Stad, 2014a, s. 4).

Vilka diskurser som detta språkbruk kan relateras till är vad aspekten *interdiskursivitet* handlar om. Texterna tycks domineras av den politiska diskursen och utgöra en del av den offentliga förvaltningens diskursordning, vilket knappast blir förvånande i en politiskt styrd organisation. Man lyfter exempelvis medborgarnas förändrade politiska engagemang och framtida utmaningar för välfärden som två faktorer med stor inverkan på organisationens arbete (Göteborgs Stad, 2014a, s. 1–2). Mest centralt är dock jämlikhetsidealet om alla medborgares lik(värdig)a möjligheter och förutsättningar, vilket framhålls både som en anledning till att utveckla demokratiska innovationer, ett slutgiltigt mål och en viktig aspekt att beakta och garantera i alla delar av arbetet (se exempelvis Göteborgs Stad, 2019b). Texterna hänvisar också genomgående till forskning och bristen på kunskap ses som ett

problem som måste åtgärdas för att de demokratiska innovationerna ska kunna införas. Detta kan hänföras till en kunskapscentrerad, vetenskaplig diskurs där betoning ligger på naturvetenskapliga värden och teknologi, i linje med den instrumentella vetenskapsdiskursen som Habermas ställer mot en mer emancipatorisk samhällsvetenskap (Carson, 2010, s. 504).

Denna tekno-vetenskapliga diskurs tar sig främst uttryck i R3 där man anpassar sitt språk och sina praktiker efter den tekniska utvecklingen, samt tycks ställa sig positiv till den: ”inom Göteborgs stad pågå[r] ett antal aktiviteter som ligger i linje med det som benämns som e-samhället” (Göteborgs Stad, 2014b, s. 2). Detta harmoniserar med den progressiva diskursen som lyftes tidigare, där utveckling förespråkas som något eftersträvansvärt i sig. Den ekonomiska diskursen är vidare närvarande, men inte så dominerande som den skulle kunna vara i rapporter som utreder nyttan med olika former av demokratiutveckling. Man talar visserligen om initiativens kostnad och vid ett tillfälle nämns det kort att medborgardialog kan gynna förvaltningen genom att ”undvika kostsamma/tidskrävande processer” men i övrigt grundar sig få argument på ekonomiska faktorer och kostnaderna som anförs framställs som förgivettagna, accepterade och motiverade av den ökade nyttan på andra områden (Göteborgs Stad, 2014a, s. 4). Ett undantag är att den rekommenderade modellen för e-förslag förordas delvis för att den innebär låga kostnader, men detta är först efter att rapporten återremitterades med en förfrågan om prisuppskattningar; den ekonomiska aspekten uppfattades således inte som central i det ursprungliga uppdraget (Göteborgs Stad, 2014b, s. 10; 3).

Vad gäller styrdokumentens *koherens* kan det konstateras att kommunstyrelsen återremitterade de ursprungliga rapporterna – i det ena fallet för att den ekonomiska aspekten inte fanns med och på grund av brister i jämlikhetsperspektivet i det andra (Göteborgs Stad, 2014b, 2014a). Detta tyder på att texterna bedömdes som mindre koherenta av kommunens ledande politiker när jämlikhetsidealet inte upplevdes som centralt och när den ekonomiska diskursen uteblev. Utöver dessa aspekter finner jag inte några större inkonsekvenser eftersom texterna genomgående innehåller den offentliga sfärens språkbruk och även om olika diskurser används framstår dessa som förhållandevis kompatibla. Vetenskap och ekonomi är visserligen två koncept som utgår från skilda antaganden men jag ser det ändå som vanligt förekommande att de används parallellt inom en modern svensk politisk diskurs. Att språkbruket känns igen från övrig offentlig förvaltning skulle kunna bidra till att mottagaren accepterar de olika diskurserna och upplever koherens; en förutsättning är dock att denne

sympatiserar med deltagaridealet om ökat medborgarinflytande och utvecklingen av demokratin genom tekniska innovationer, då detta tas förgivet texterna igenom.

Styrka och *kontroll* utgör de sista analysfaktorerna på den tolkande nivån. De två rapporterna kan sägas utgöra förslag eller rekommendationer som kommunens styrande politiker sedan har makten att omvandla till praktik genom att de godkänner och därmed förverkligar uppmaningarna till handling i det medföljande tjänsteutlåtandet (Göteborgs Stad, 2014c, s. 1). Principerna och riktlinjerna är styrande dokument i faktisk mening då de förklarar hur man ”ska” arbeta inom organisationen (Göteborgs Stad, 2019a, 2019b). De första två texterna uttrycker alltså *vad* som ska göras medan de andra två betonar *hur* det ska göras. Samtliga dokument utövar på så vis indirekt eller direkt makt över organisationens medlemmar (riktlinjerna för e-förslag styr även användarnas praktiker, delvis genom att det utformas en mall för hur förslagen ska formuleras). Texterna kontrolleras vidare av en rad institutionella faktorer – formen för respektive genre (rapport samt styrdokument i form av riktlinjer och principer) regleras exempelvis genom organisatoriska mallar och skrivregler. Innehållet relaterar, som det beskrivs ovan, främst till andra texter och diskurser från offentlig förvaltning vilket kan tänkas bero på dels gemensam lagstiftning och dels gemensam kultur, något som leder oss in på den sista analysdimensionen.

SOCIAL PRAKTIK intresserar sig för texten i sin samhällliga kontext. För att tydliggöra vad det är som relateras till samhället vill jag börja med att sammanfatta diskursen som framträder i styrdokumentet som en *offentlighetens deltagardiskurs om demokrati*. Wiklund menar att statens demokratiutredningar, från vilka styrdokumentet hämtade sin definition av demokrati, under 2000-talet började utgå från tankar om en deliberativ demokrati, men som analysen visar tycks diskursen i dessa styrdokument främst konstrueras utifrån deltagardemokratiska ideal (Wiklund, 2005, s. 709). Det är alltså inte strävan efter konsensus som presenteras som målet för de olika medborgardialogsinitiativen utan vad som betonas mest är medborgarnas ökade delaktighet i sig. Det förklaras att projekten ska leda till mer medborgarinflytande samt erbjuda jämlika förutsättningar till deltagande, men hur detta ska gå till preciseras inte närmare. Att alla har samma möjligheter att delta garanterar exempelvis inte att alla grupper faktiskt utnyttjar möjligheten, och i teorin skulle en grupp kunna dominera utrymmet och driva fram förslag som missgynnar andra grupper, och man skulle då ha nått sitt kvantitativa

mål om ökat medborgarinflytande. Någon sorts ökning i deltagande framställs således som mer centralt än det kvalitativa innehållet i eller konsekvenserna av dialogen och inflytandet.

På så sätt ligger betoningen i diskursen på att ge möjligheter till deltagande snarare än på den deliberativa processens syfte – om offentligheten har implementerat forum där medborgare kan yttra sig fritt så har man uppfyllt sitt mål om att ”fördjupa demokratin” (Göteborgs Stad, 2014c, s. 1). Vad som yttras däri vill man helst inte styra, förutom om förslagen ”bryter mot lagen, kommunens policy eller inte berör kommunens verksamhet” (Göteborgs Stad, 2016).⁴ Detta förhållningssätt kan relateras till en av liberalismens hörnstenar om yttrandefrihet och det klassiska uttrycket ’jag ogillar vad du säger, men jag är beredd att gå i döden för din rättighet att säga det’; om man bortser från dagens lagstadgade begränsningar av yttrandefriheten. Detta förklarar ledet *deltagardiskurs om demokrati*, medan beskrivningen *offentlighetens* enligt mig syftar på den blandning av politisk, tekno-vetenskaplig och ekonomisk diskurs genomsyrat av ett språkbruk om utveckling som används inom svensk offentlig förvaltning idag. Detta resonemang fördjupar jag nedan genom att undersöka de *dialektiska relationer* som möjliggjorde diskursens framväxt.

En intern spänning som har varit central för utvecklingen inom (svensk) offentlig förvaltning de senaste decennierna är relationen mellan den traditionella byråkratiska styrningen och implementeringen av New Public Management (NPM). Under 1900-talets sista årtionden upplevdes den offentliga byråkratin inte längre ändamålsenlig av flertalet regimer i väst, varför man började inkorporera element och värderingar från marknadens och företagens sfär (Paulsson, 2014, s. 48–49). Målet var att öka medborgarnas och företagens (val)frihet genom att effektivisera resursanvändningen och anpassa offentlighetens utbud efter vad som efterfrågades (Paulsson, 2014, s. 48–49). NPM fick även fäste i Sverige och kan spåras till ett ökat fokus på effektivitet och mätbara resultat inom välfärden. Åsikterna om den nya styrningens plats inom offentlig verksamhet går dock isär och kritiker menar att utvecklingen har lett till att dagens förvaltning bygger på en rad ”motstridiga idéer” – å ena sidan består tankar om att det allmänna ska tjäna alla medborgare på ett sätt som marknadens logik inte

⁴ Vilken policy som åsyftas preciseras inte ytterligare och en sökning på ”policy” bland kommunens styrdokument ger 100 träffar.

möjliggör, å andra sidan utgår man alltmer från ett ideal om bevisbar lönsamhet (Paulsson, 2014, s. 49). Enligt marknaden är det logiskt att forma sig efter vad majoriteten eller (köp)starka grupper önskar snarare än efter svagare gruppers intressen.

Dessa motstridiga förhållanden kan vara en bidragande orsak till att vikten av jämlikhet genomgående betonas i dokumenten trots att man inte tycks ha någon konkret plan för hur jämlikt inflytande ska uppnås, då en alltför stark styrning för att garantera jämlikhet går emot värderingen om att öka användarnas (val)frihet. Mot denna bakgrund framstår det vidare naturligt att ge individuella medborgare ökade möjligheter att driva igenom sin vilja då detta kan relateras till kunders konsumentmakt. Den tycks också förklara styrdokumentens tekno-vetenskapliga, ekonomiska och progressiva diskurser då en organisation som verkar på en marknad behöver studera utvecklingen i omvärlden för att kunna anpassa sig efter den och fortsätta vara konkurrenskraftig och lönsam. Det allmänna uppdraget som bygger på normativa värderingar om vilket samhälle man vill ha ställs således mot en mer icke-värderande inställning till samhällets utveckling där fokus ligger på att ge medborgarna vad de vill ha eller vad som är modernt, och det e-demokratiska verktyget kan därför motiveras dels genom att man vill ge medborgare ökat inflytande och dels genom att man vill kunna svara mot omvärldens nuvarande teknikanvändning (Göteborgs Stad, 2014b, s. 6).

Fairclough lyfter tre aspekter av dagens senmoderna eller postmoderna kultur som kan ha möjliggjort de diskursiva praktiker som beskrivs ovan, varav den första är det 'post-traditionella samhället' som bland annat innebär att "traditions have to be justified against alternative possibilities rather than being taken for granted; that relationships in public based automatically upon authority are in decline" (Fairclough, 2013, s. 97–98). Offentliga organisationer och deras verksamheter måste alltså motivera sin maktposition (och i förlängningen, sitt existensberättigande) på ett annat sätt än tidigare, något som sker i styrdokumentet genom att betona att man erbjuder både något som ingen privat aktör gör (strävan efter jämlikt deltagande) och något som folk vill ha (inflytande, verktyg som bygger på ny teknik). Den andra aspekten rör en ökad reflexivitet kring samhällslivets organisering där experter ges ett ökat utrymme, vilket syns i expertstyret av demokratidiskursen genom utredningar och hänvisningar till forskning (Fairclough, 2013, s. 98). Den tredje handlar om dagens konsumentkultur som ökar medborgarens makt i relation till myndigheten, en faktor som jag återkommer till kopplat till diskursen i intervjusvaren (Fairclough, 2013, s. 99).

De *ideologiska aspekterna* kopplade till offentlighetens deltagardiskurs om demokrati kan framkomma genom att undersöka vilka värderingar som tas förgivna i texterna. Texterna bygger till största del på idén om medborgarnas rätt att komma till tals samt en tanke om att ju mer medborgarna får yttra sig, desto bättre är det för demokratin. Det reflekteras dock inte kring huruvida medborgarnas ökade delaktighet skulle förbättra övriga förhållanden i samhället eller vilka effekter som kan uppstå genom medborgardialogen, vilket är centralt inom den deliberativa demokratin. Deltagandet ses här som positivt eftersom det i kraft av sig själv antas förbättra det demokratiska styrelseskicket snarare än samhället som styrs genom demokratin. Vissa forskare menar att NPM håller på att ersättas av Public Value Management som handlar om att ”inkludera mål som demokrati och medborgardeltagande, utöver de resultat- och produktionsmål som karakteriserat New Public Management” (Paulsson, 2014, s. 50). Denna trend fångar styrdokumentens utgångspunkt, det vill säga, att kombinera en kvantitativ målsättning om ökat deltagande med en vag ambition om ’mer demokrati’.

I argumentationen för införandet av e-förslag tycks man också utgå från att en företeelses popularitet i omvärlden gör den bra, viktig och relevant för den egna verksamheten, vilket jag menar kan kopplas till en ’globalistisk’ syn på världen som ett system där alla verkar efter samma förutsättningar och har liknande behov. Detta synsätt ger också att något som har fått genomslag ’globalt’ eller blivit en ’global’ trend gynnar alla inom detta system, när det snarare kan handla om att ett lokalt system eller en lokal diskurs som gynnar en viss grupp har vunnit dominans över de andra (Shiva i Medina, 2013, s. 280–281). Fairclough beskriver detta med termen globalism som bildar en diskurs om globaliseringen där det bland annat tas för givet att ”[g]lobalisation benefits everyone” och att ”[g]lobalisation furthers the spread of democracy in the world” (2013, s. 459). Genom att globaliseringen vidare framställs som en självklar process utan identifierbara aktörer verkar diskursen ideologiskt och döljer bakomliggande maktstrukturer, vilket tar sig uttryck i styrdokumentet genom att ’globala’ utvecklingar inom teknik, demokrati eller politik varken ifrågasätts eller problematiseras (Fairclough, 2013, s. 459).

Tron på individuella fri- och rättigheter samt utveckling tycks således ligga till grund för styrdokumentens diskurs, vilket får vissa konsekvenser för hur begreppet demokrati konstrueras. Demokrati framställs alltså som något som kan öka eller minska på medborgarnas inrådan och ansvaret för att upprätthålla demokratin läggs således till viss del

över på de enskilda medborgarna. Man kan argumentera för att det alltid har varit medborgarnas ansvar att förvalta demokratin men den representativa demokratin har ändå i praktiken byggt på att offentliga institutioner organiserar val och omröstningar. Genom att hävda att medborgarna först genom deltagande i medborgardialoger blir delaktiga i den demokratiska processen tycks dock det centrala i demokratin ställas utanför dessa institutioner och utgöras av aktiva individer som driver påverkan på egen hand. Om den representativa demokratin inte längre förvaltar den demokratiska processen kan man fråga sig 1) vem som gör det och 2) vad den nu innebär och svaret tycks vara 1) medborgarna och 2) ökat medborgarinflytande.

Folkstyret som organiseras genom politiska organisationer och förtroendevalda tycks på detta sätt omvandlas till ett slags konsumentstyre som mer direkt utgår från medborgarnas behov och önskemål. Men medborgarna är inte en homogen grupp här utan det ses som upp till varje individ att göra sin röst hörd och tala utifrån sina egna intressen. Detta tyder på att styrdokumentens konsekventa benämning av 'medborgarna' i plural inte grundar sig i en kollektivistisk tanke, som jag antydde på den första analysnivån utan snarare kan tänkas bero ett inifrånperspektiv där den tänkta målgruppen utanför organisationen blir en massa bestående av 'dem'. På samma sätt som den centrala termen inflytande i praktiken tycks ändras till deltagande pratar man inom textuella dimensionen om medborgarna som ett kollektiv, även om de faktiska sätten för påverkan är utformade för individer. Riktlinjerna säger också explicit att kollektiv såsom föreningar och organisationer inte kan delta genom att lämna e-förslag (Göteborgs Stad, 2016). Detta är en av de största skillnaderna mellan styrdokumentens diskurs och ett mer deliberativt demokratiideal, det vill säga, att man implementerar dialogfunktioner mellan den enskilde medborgaren och den offentliga förvaltningen snarare att möjliggöra dialog medborgarna emellan eller för olika grupper.

5.1.2 Göteborgsförslaget

Analysen av stadens e-demokratiska verktyg förhåller sig dialogiskt till föregående avsnitt. Dimensionerna text och diskursiv praktik undersöks och presenteras i relation till vad som anfördes rörande styrdokumentet. Den sociala analysdimensionen ges här mindre utrymme då Göteborgsförslaget, i egenskap av en diskursiv praktik från samma institution, i stort sett antas härröra ur styrdokumentens sociala kontext. Istället ligger fokus på intern kritik utifrån vad staden säger sig vilja åstadkomma med sitt kommunikativa demokratiarbete och vilka

praktiker verket tycks producera. Den analytiska processen är i övrigt densamma och börjar därför med dimensionen TEXT och aspekten *vokabulär*. Den mest centrala termen i texten inuti e-verktyget är 'förslag', alternativt 'göteborgsförslag' eller 'e-förslag', vars innebörd avgränsas på flera ställen. Den explicita definitionen är "ett förslag på en åtgärd från en medborgare till kommunens politiker" som "läggs ut på webben" (Göteborgs Stad, 2019a). Det finns dock ytterligare formuleringar som bestämmer vad som är och vad som inte är ett göteborgsförslag. Det är exempelvis inte ett medborgarförslag, "en möjlighet för den som är folkbokförd i en kommun att väcka ärenden i fullmäktige om frågor inom kommunens ansvarsområden", vilket inte är implementerat i Göteborgs kommun (Göteborgs Stad, 2019a).

Vidare kriterier är att förslaget "ska handla om Göteborgs Stads verksamhet, alltså det som kommunen har ansvar för och möjlighet att besluta om" och de ska inte "bryta mot svensk lag, vara diskriminerande eller på andra sätt olämpliga. De får heller inte innehålla sekretessinformation eller handla om frågor som berör någon enskild person" (Göteborgs Stad, 2019a). Förslaget ska inte heller bestå av återkoppling "gällande något i kommunens dagliga service" då detta hanteras genom e-tjänsten Lämna synpunkt (Göteborgs Stad, 2019a). Vad som är 'på andra sätt olämpliga' eller var gränsen går mellan 'Göteborgs Stads verksamhet' och 'kommunens dagliga service' får man som medborgare gissa sig till eftersom det är Göteborgsförslagens granskare som avgör om ett förslag uppfyller alla kriterier och därmed blir publicerat. Utöver ämnet avgränsas förslagens form och stil genom en skrivmall som disponerar rubrik, sammanfattning och beskrivning samt genom krav på att skriva förståeligt, konstruktivt och hänsynfullt; slutligen menar man att verktyget är till för att fånga upp "goda idéer" så att "Göteborg kan utvecklas" och "kommunens service kan bli bättre" (Göteborgs Stad, 2019a). Det bör också vara så pass unikt så att ingen annan redan har skickat in det, för då rekommenderas man att "rösta på det förslaget istället" (Göteborgs Stad, 2019a).

Kopplar vi denna framställning till textens *kohesion* och *struktur* framkommer en sammantagen bild av det idealtypiska göteborgsförslaget som en idé framförd på ett korrekt sätt med ett innehåll som bidrar till kommunens verksamhet på rätt nivå. Det ska förbättra kommunens service utan att endast vara en synpunkt om kommunens dagliga service, men det ska inte heller vara så omfattande att det går utanför kommunens ansvarsområden – en något komplex avvägning för medborgaren som inte alltid kan förmodas vara väl insatt i kommunal förvaltning och budgetprocesser. Kraven blir således tillsammans förhållandevis begränsande

och svåruppfyllda, och styrdokumentens betoning på individuell frihet och delaktighet utan värderingar har i e-verktyget omdefinierats efter vad staden accepterar synpunkter på. Genom användandet av normativt värderande ord som 'konstruktiv' och 'olämpliga' blir det i slutet av processen upp till staden själva att avgöra vad som är en 'god idé'. Det centrala grundantagandet i texten är alltså att förslaget bör vara unikt, uppbyggligt och progressivt utifrån stadens perspektiv. Ett annat *ideologiskt element* är att svenskan tas förgivet – det står först i informationen på andra språk att förslagen måste skrivas på svenska, trots att kommunen exempelvis är förvaltningsområde för finska.

Demokrati som ett explicit begrepp har i verktyget försvunnit från diskursen. På webbplatsens andra sidor på samma tema finns ordet med och man antar kanske därför att läsaren är underförstådd med verktygets koppling till demokrati. Dock har hemsidans webbutvecklare konstaterat att Google är den egentliga startsidan för goteborg.se då majoriteten söker på ett ämne och sedan klickar sig in till den specifika informationen, vilket innebär att användaren ofta inte har läst relaterad information på andra sidor (Gadd, personlig kommunikation, 1 februari 2019). Att inte på något sätt betona att verktyget syftar till att 'fördjupa demokratin' eller motivera varför man har infört ett verktyg som faktiskt utgör en innovation av den demokratiska processen tyder istället på att den deltagardemokratiska diskursen återigen tas förgiven inom organisationen och även antas vara accepterad bland medborgarna. Till skillnad från styrdokumentet innehåller verktyget ett par *icke-språkliga aspekter* i form av en tecknad video med enkla illustrationer om hur man lämnar ett förslag samt ett foto som illustrerar att man kan få hjälp att lägga in sitt förslag på medborgarkontoren. Personen som får hjälp är iklädd slöja vilket synliggör vissa grupper, men risken finns att det tolkas som att det förutsätts att det är personer i slöja som behöver hjälp med språket.

Inom aspekten *grammatik* har jag återigen undersökt textens pronomen för att få en bild av närvarande aktörer i diskursen. Befintliga personliga och possessiva pronomen utgörs nästan uteslutande av andra person singularis (du, dig, ditt, dina, din), där man säger sig vända sig till "dig som har en idé till politikerna om hur Göteborg kan utvecklas" (Göteborgs Stad, 2019a). Detta tilltal förstärker betoningen på individer från styrdokumentet. Det handlar dock om en oerhört många individer som potentiellt kan inkluderas i denna målgrupp och de enda som exkluderas från gruppen är textens 'vi' och 'politikerna'. Dessa två andra grupper är alltså åtskilda vilket kan tänkas bero på befintliga sociala relationer inom institutionen som lägger

stor vikt vid att separera tjänstepersonsorganisationen från den politiska verksamheten. Vi:et i texten får antas representera tjänstepersonerna som arbetar med Göteborgsförslaget och detta 'vi' är subjektet som lagrar och publicerar dina uppgifter" och som "ska kunna nå dig om vi behöver ställa frågor om ditt förslag" (Göteborgs Stad, 2019a). Det skrivs dock inte ut att vi:et gallrar bort förslag som inte uppfyller kriterierna då denna handling uttrycks i passiv form, vilket ger intrycket av att det är en objektiv process som bara sker utan ansvariga aktörer.

På nivån DISKURSIV PRAKTIK inleder jag med verktygets *intertextualitet*. Här spelar av förklarliga skäl styrdokumentet en stor roll – man refererar till det politiska beslutet som grundade sig på rapporterna i demokratiutredningen och riktlinjerna för e-förslag ligger länkade i texten. Det finns även lagstiftning som påverkar språkbruket i verktyget. Enligt språklagen ska språket i offentlig verksamhet vara vardat, enkelt och begripligt (11 §) och förvaltningslagen säger att myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen (6 §). Språkbruket är alltså förhållandevis neutralt och enkelt utifrån offentlighetens principer om klarspråk. Eftersom verktyget samlar in personuppgifter måste också dataskyddsförordningen beaktas, vilket får en inverkan på textens *interdiskursivitet*. Texten, som överlag är enkelt uppbyggt med en neutral hjälpsam ton och ett brett tilltal, måste därför även innehålla vissa mer komplicerade juridiska termer, vilket ger en sorts lättläst politikdiskurs med inslag från den juridiska diskursen. Den tekno-vetenskapliga diskursen blir dessutom starkare här då den är inherent i själva verktyget och teknikens centrala roll i kommunikationen tas därför förgiven. Utan en tilltro till teknologin skulle texten inte finnas och hela diskursen kan således sägas utgå från naturvetenskap och teknik.

Avseende textens *styrka* och *kontroll* reglerar verktyget både vem som kan delta och hur man kan delta, och kontrollen är stark i och med att avsändarna bakom verktyget aktivt avgör vilka förslag som får ingå i den diskursiva praktiken Göteborgsförslaget. I styrdokumentet presenteras Göteborgsförslaget som ett verktyg för medborgardialog, vilket ska innebära en rätt att bli hörd utifrån principen om allas lika värde (Göteborgs Stad, 2019b). På ett formellt plan är verktyget inkluderande då man i teorin kan delta oavsett ålder, könsidentitet, nationalitet eller bostadsort. Verktyget förutsätter att man har tillgång till internet och är skrivkundig på svenska men om inte detta är fallet erbjuds man hjälp att lägga in sitt förslag på stadens medborgarkontor (Göteborgs Stad, 2019a). Som det lyfts ovan finns det dock en rad andra begränsningar för ens deltagande som förutsätter en förståelse av stadens diskurs

samt kulturella och organisatoriska kunskaper om vad som uppfattas som ett lämpligt ämne i ett göteborgsförslag, och vad som ses som (rätt nivå av) kommunens ansvar. Detta kan relateras till slutsatser från den tidigare forskningen om att användandet av e-demokrati tenderar att bli ojämnt och att det krävs tydliga strategier för att motverka detta (se exempelvis Karlsson & Åström, 2015, s. 597–598).

Textens *koherens* beror på om målgruppen kan tillägna sig dels det svenska språket i verktyget och dels de specifika diskurserna som framträder däri. Två möjliga konsekvenser av att mottagarna inte upplever samstämmighet med avsändarens värderingar är att de antingen inte lämnar in ett förslag för att de inte förstår instruktionerna alternativt inte kan uppfylla kriterierna för förslag, eller så gallras deras förslag bort på grund av olika syn bland sändare och mottagare på vad som är lämpligt eller förståeligt. Vad som framgår av statistiken som nämns i avsnitt 4.2 är att grupper från rikare stadsdelar av någon anledning i högre utsträckning tycks ha upplevt koherens med diskursen då de dominerar stort bland förslagsläggarna (förutsatt att andra grupper även har kommit i kontakt med verktyget). Som jag nämnde i avsnittets inledning kan jag slutligen konstatera att e-verktyget tycks härröra ur samma SOCIALA PRAKTIK som styrdokumentet. Demokratidiskursen är dock mer implicit i detta material, medan teknologin är mer framträdande.

5.2 Demokratikommunikationens prioriterade målgrupper

I detta avsnitt analyseras de sex deltagarnas intervjusvar med hjälp av analysverktygen från CDA. Jag belyser både mönster som återkommer i flera intervjuer och utsagor som främst kan härröras till enskilda individer. Resultatet är således inte menat att utgöra en representativ bild av hela målgruppens diskursiva praktiker utan fokuserar på att lyfta och undersöka diskurser som tycks förekomma inom gruppen utifrån vad svaren visar. En diskursanalys av intervjusvar kräver vidare ett lite annat förhållningssätt till materialet jämfört med textanalysen ovan då den förutsätter en medvetenhet kring intervjuarens egen inverkan på och styrning av diskursen som konstrueras i samtalet. Att här räkna förekomsten av ordet 'demokrati' i utskriften säger exempelvis inte så mycket om deltagarnas diskursiva praktiker eftersom det var jag som förde in det i samtalet. Det finns inte heller en lika medveten utformning av språket på samma sätt som i ett styrdokument, varför aspekten struktur får behandlas på ett annat sätt. Istället handlar det mer om att studera motsättningar i diskursen och fokusera på vilka konnotationer som lyfts av deltagarna själva.

På analysnivån TEXT börjar jag med aspekten *grammatik* och framställningen av subjekt i texterna. Subjekten i texterna identifierar sig genomgående med 'de vanliga medborgarna', det vill säga, med folket generellt eller med 'minoritetsgrupper' som unga och kvinnor. De som konstrueras som 'de andra' är politikerna i staden och övriga som arbetar inom den styrande politiska organisationen; detta trots att flera av deltagarna är involverade i projekt som är kopplade till staden. Det är också kommunpolitikerna och Göteborgs Stad som av samtliga bedöms ha mest inflytande och makt i staden, alltså ser man inte sig själv som tillhörande gruppen med mest inflytande. Tittar man på textens *kohesion* och *struktur* är det mest centrala antagandet som framställs genom diskursen att politiker ges eller automatiskt har bestämmandemakt (men deras uppgift är att lyssna på medborgarna) medan medborgare främst skaffar sig inflytande genom att aktivt engagera sig i politiska frågor. Gällande *vokabulären* har deltagarna liknande konnotationer till ordet 'demokrati' – att få rösta, göra sin röst hörd, få delta på samma villkor och ha tillgång till kunskap var återkommande svar. Demokratiska praktiker associerades i första hand till att rösta i val och i andra hand till att delta i olika demokratifrämjande verksamheter utanför den institutionella politiska processen.

Texternas DISKURSIVA PRAKTIKER belyses här främst genom aspekterna *intertextualitet* och *interdiskursivitet*. Detta beror på att faktorer som direkt rör produktion och konsumtion får begränsad tillämplighet vid personlig kommunikation då analytikern i detta fall utgör både en av producenterna och den främsta konsumenten. De texter som deltagarna själva explicit refererar till har alla koppling till den politiska sfären – ett göteborgsförslag som Deltagare E var med och tog fram, två lagar från EU-parlamentet, valaffischer till EU-valet och socialdemokraternas senaste budget i Göteborgs kommunfullmäktige (personlig kommunikation, 26 mars 2019, 13 maj 2019). Referenserna förstärker bilden av en dominerande politisk diskurs i materialet – politiken bildar bakgrunden för samtalet, politikerna är viktiga subjekt och politiska begrepp är centrala för terminologin som används. Deltagare D förklarar exempelvis demokrati på följande sätt: "det första jag tänker på är nog folkstyre, att typ landet eller någon stat eller så utgår från dess medborgare och allmänna val" (personlig kommunikation, 27 april 2019). Som det konstateras ovan är det dock jag som intervjuare som för det politiska ordet demokrati på tal, varför det är relevant att vidare undersöka vad som lyfts av deltagarna själva.

Vikten av kunskap betonas av majoriteten och man tycks utgå från att 'kunskapen' är objektiv och finns i singular: "bristen på kunskap är väldigt negativt [...] de som är ansvariga att meddela den kunskapen, gör- sköter dom inte sitt jobb på ett rätt sätt så har vi brist på demokrati" (Deltagare C, personlig kommunikation, 18 april 2019). Detta kan associeras till en vetenskaplig diskurs, men tillgången till kunskapen politiseras sedan och kopplas ihop med en öppen demokrati och ett jämlikt samhälle. Ekonomiska faktorer lyfts också av flera i relation till den politiska processen och behandlas då främst som en utgångspunkt för politiken än tvärtom. Deltagarna vill kunna påverka politiken mer men tänker sig då påverkan inom befintliga ekonomiska ramar: "precis liksom, att göra tydligt för människor, att visa liksom så här mycket resurser har vi, så ni får tänka inom den begränsningen" (Deltagare D, personlig kommunikation, 27 april 2019). Konceptet 'utveckling' genomsyrar deltagarnas diskurs, på så sätt att diskursen som förs om demokrati till stor del bygger på ett antagande om en progressiv, linjär och positiv utveckling. Man talar exempelvis om hur rösträtten har gått från att bara inbegripa få till att innehas av alla myndiga i Sverige och flera vill ge unga under 18 mer möjligheter till påverkan (Deltagare E & F, personlig kommunikation, 13 maj 2019).

Inom dimensionen SOCIAL PRAKTIK konstaterar jag att de diskursiva praktikerna som har identifierats i intervju svaren på många sätt liknar stadens. Därför blir flera av de *dialektiska relationer* som bedömdes ha gett upphov till diskursen i styrdokumenterna relevanta även här. Framväxten av NPM och Public Value Management har möjligtvis inte samma direkta inverkan på medborgarnas diskurs då filosofierna främst rör intern styrning av myndigheter, men deras bakomliggande idéer kan ändå kopplas till målgruppens sätt att uttrycka sig (Paulsson, 2014, s. 50). Ingen deltagare har explicit kritiserat den offentliga organisationen och dess värderingar vilket tyder på att man upplever styrningen som i linje med sina egna antaganden eller åtminstone inte tycks se den som direkt problematisk. Samtliga tycker dessutom att staden och dess politiker bör vara mer lyhörda för och anpassningsbara efter medborgarnas åsikter, vilket stämmer väl överens med 'den demokratiska marknadslogiken' inom Public Value Management. Här syns även spår av de kulturella tendenser som Fairclough lyfter avseende minskad tilltro till auktoriteter och ökat fokus på konsumentmakt (2013, s. 97–99). Man vill alltså få mer att säga till om som individ och tänker att auktoriteter kan ta lärdom av ens egna idéer – en utveckling som jag återkommer till i diskussionen.

När det gäller *ideologiska aspekter* är det något svårare att hitta tilltron till globaliseringen hos deltagarna, möjligtvis för att majoriteten tycks se det demokratiska deltagandet som en lokal eller inomstatlig fråga och fokuserar på situationen i Göteborg respektive Sverige. Deltagare E associerar dock ofta inflytande och politisk påverkan till EU-parlamentet och även om besluten som tas på den överstatliga nivån kritiseras så framhålls institutionen som viktig och förhållandevis självklar, vilket är i linje med den globalistiska idén om att globalisering är positivt och leder till ökad demokrati (personlig kommunikation, 13 maj 2019). Det är relevant att poängtera att denna intervju skedde ett par veckor innan valet till Europaparlamentet 2019, vilket kan ha haft en interdiskursiv verkan på associationerna som gjordes. Deltagare A och B lyfter vidare politisk påverkan ”online” på internet, en plattform som åtminstone i västerländska demokratier måste sägas vara tätt förknippas med globaliseringen (personlig kommunikation, 26 mars 2019). Överlag syns fokuset på deltagardemokratiska idéer även i intervju svaren då man önskar fler sätt att göra sin röst hörd såsom medborgarförslag, men flera betonar också det fysiska samtalet och tycks se dialog mellan olika grupper på lika villkor som ett ideal, vilket kan kopplas till deliberativa värden.

Det centrala grundantagandet i deltagarnas sammantagna diskurs och som genomsyrar de övriga aspekterna som har behandlats ovan menar jag är individens frihet till deltagande. *Offentlighetens deltagardiskurs om demokrati* som identifierades i styrdokumenterna möts här av en *liberal demokratisk diskurs* som vill ge individen ännu fler möjligheter till politisk påverkan. Med ’liberal’ menar jag ett idébygge som bygger på en ökad möjlighet till individuell valfrihet och mindre auktoritär styrning från staten; jag finner även spår av nyliberala tankar i materialet såsom att ”politiken ska underordna sig ekonomin” (Kaveh, 2014, s. 596). De deltagardemokratiska idéerna om att låta medborgarna få större utrymme att komma med sina egna synpunkter dels i sakfrågor och dels i själva utformningen av den politiska processen stämmer överens med traditionella liberala värderingar. Tanken om att varje individ har ett ansvar att driva sina politiska intressen och att det är de politiska institutionernas ansvar att möjliggöra samt anpassa sig efter detta kan ses som en ’marknadifiering’ av politiken och demokratin (Kaveh, 2014, s. 603). Detta ligger också i linje med de ideologiska försanthållanden om individens fria agens som beskrivs ovan.

I intervjudeltagarnas diskurs återfinns således främst deltagardemokratiska men även deliberativa ideal, och dessa tros kunna komplettera varandra och berika den demokratiska

processen. Både deltagarmodellen och den deliberativa demokratin tycks i materialet utgå från en positiv grundinställning till människans yttrandefrihet och fria åsikter och fokuserar mindre på problematiseringar såsom att vissa grupper möjligtvis inte skulle besitta samma möjligheter att försvara sina intressen som andra, vilket kan kopplas till en tanke om att formell, juridisk jämlikhet garanterar social jämlikhet i praktiken. Dessa komplikationer lyfts dock av flera intervjudeltagare, som menar att en viktig funktion som de förtroendevalda politikerna kan fylla är just att tillvarata svagare gruppers intressen gentemot de som tar mer plats (Deltagare C, personlig kommunikation, 18 april 2019). I slutändan tänker man sig alltså ett demokratiskt styrelseskick som inkluderar inslag från alla de tre demokratimodellerna, med betoning på en större mångfald av deliberativa lösningar anpassade efter olika grupper och med närmare kontakt till politikerna. Grundantagandet är att den demokratin bör utformas utifrån vad medborgarna önskar, där det centrala är att den innehåller funktioner som möjliggör deltagande och möjlighet till inflytande för alla var, hur och när de önskar.

5.3 Relationen mellan demokratikommunikationen och målgruppen

I detta avsnitt fördjupas granskningen av hur demokratidiskursen i stadens kommunikation relaterar till målgruppens syn på demokrati. Avslutningsvis lyfts vilka implikationer dessa demokratiperspektiv kan tänkas få för den fortsatta demokratikommunikationen. Styrdokumentet som har analyserats ovan utgår främst från deltagardemokratiska ideal och bygger sin centrala argumentation utifrån jämlikhet och ökat medborgarinflytande. De säger också att stadens medborgardialog särskilt ska beakta barn och ungas perspektiv, men flera unga intervjudeltagare upplever dels att de inte har mycket att säga till om i stadens deltagardemokratiska processer och dels att kommunikationen av Göteborgsförslaget bör diversifieras och anpassas mer efter olika demografiska faktorer (Deltagare E & F, personlig kommunikation, 13 maj 2019). Gällande aspekten jämlikhet har alltså användandet av Göteborgsförslaget hittills varit ojämnt fördelat över staden, med lägst antal deltagare från områden som även deltar minst i andra demokratiska processer. Själva verktyget betonar jämlikt deltagande på så sätt att man kan delta oavsett ålder, nationalitet, könsidentitet eller bostadsort, och om man saknar internet-tillgång eller av andra anledningar inte har möjlighet att lägga in sitt förslag själv finns det hjälp att få på stadens medborgarkontor.

Det finns dock vissa mindre synliga faktorer som riskerar att begränsa deltagandet, såsom att man måste kunna formulera sig på svenska och besitta en kännedom om den kommunala

organisationen för att inte riskera att förslaget gallras bort på grund av att det inte berör rätt del av stadens verksamhet. Det är inte helt osannolikt att människor som är ovana att delta i politiska sammanhang också saknar god insyn i politiskt styrda organisationer, varför verktyget kan komma att cementera den nuvarande fördelningen av användande istället för att göra det mer jämlikt, såvida man inte tar dessa faktorer i större beaktande i kommunikationen av verktyget. Åström m.fl. menar i en studie av svenska e-demokratiska verktyg och dess användare att en funktion som verktygen tycks fylla är att ge utrymme åt personer som vanligtvis står långt ifrån den politiska processen, vilket dock inte verkar ha skett på samma sätt här gällande just den prioriterade målgruppen (2017, s. 585). En annan förutsättning för att verktyget sprids till grupper som är svåra att nå är att det finns allmän kännedom om det. Mina intervju svar är för få för att utifrån dem kunna dra några slutsatser om den allmänna kännedomen, men majoriteten av deltagarna uppger att de inte hade någon större kunskap om Göteborgsförslaget och lyfter också detta faktum som ett demokratiskt problem.

Det andra centrala värdet i styrdokumentet, -ökade möjligheter till medborgarinflytande-, betonas även av intervjudeltagarna som, med terminologi från Macintosh, vill vara medskapare av politiken och efterfrågar även mer deliberativa påverkanssätt som är ”bemyndigande” (2004, s. 3).⁵ Genom processen i stadens verktyg för e-förslag hålls dock medborgarna förhållandevis långt bort från de politiska besluten, en slutsats som även nås av Wiklund i en undersökning av e-demokratiska innovationers deliberativa potential (2005, s. 718). De deliberativa funktioner som intervjudeltagarna önskar sig förutsätter därtill reell tvåvägskommunikation, en ambition som inte konkretiseras nämnvärt i verktyget (Wiklund, 2005, s. 718). Styrdokumentet betonar att god återkoppling är fundamental i stadens medborgardialog, och inkluderar Göteborgsförslaget i detta, men hur återkopplingen ska gå till framgår inte tydligt i kommunikationen (Göteborgs Stad, 2014a, s. 11). Stadens definition av medborgardialog är att medborgarna som minst ska bli lyssnade på och att möjlighet till påverkan ska finnas. Deltagarna är dock tveksamma till att de genom förslagen kan påverka politiken; flera upplever inte att verktyget riktar sig till dem och önskar sig istället möjlighet till direkt dialog med politiker (Deltagare E & F, personlig kommunikation, 13 maj 2019).

⁵ Min översättning.

En studie om stadens övriga initiativ inom medborgardialog visade på en krock mellan deiberativa och ekonomiska värden (Lindh, 2015, s. 46). Mina analysresultat kan istället sammanfattas med att styrdokumentet betonar ökat medborgardeltagande utifrån principerna jämlikhet och frihet, verktyget uppfyller dessa ambitioner i olika grad och målgruppen fokuserar ännu mer på valfrihet samt önskar både deltagardemokratiska och deliberativa funktioner. Hur kan då verksamheten hantera denna situation? I Åströms studie från 15 år sedan menade svenska kommunpolitiker att de upplevde en problematisk motsättning mellan det representativa styrelseskicket och de deltagardemokratiska funktioner som möjliggjordes av den nya teknologin (2004, s. 240). Denna diskussion är i den aktuella undersökningen inte närvarande varken hos staden eller hos målgruppen, men bara för att problemet inte lyfts i diskursen behöver det inte vara löst. Snarare tvärtom, då det inte riktigt tycks ha adresserats slutgiltigt utan återkommit i andra granskningar (Sedelius & Åström, 2011, s. 134). Det kan tyckas som ett framtida problem, men för att uppnå en strategisk demokratikommunikation framstår det som nödvändigt att formulera vad man vill uppnå med den och tydligare definiera medborgarinflytandets gränser i förhållande till det representativa styrelseskicket.

De deliberativa funktioner som efterfrågas av intervjudeltagarna har inte legat i fokus för stadens demokrativerksamhet hittills men kan mycket väl bli aktuella framöver för att möta medborgarnas önskemål. Den deliberativa demokratin tycks av vissa inom fältet e-demokrati ses som ett mål i sig som kan möjliggöras genom den nya teknologin (Macintosh, 2004, s. 4). Modellen har dock även sina kritiker; den politiska teoretikern Chantal Mouffe menar att den deliberativa modellen förbiser befintliga maktstrukturer och diskursiva kamper i samhället samt att demokratins mål inte bör vara konsensus utan att ge utrymme för olika gruppers meningsskiljaktigheter (1999, s. 752). Då staden verkar utifrån ett ideal om jämlikhet blir detta en viktig aspekt i utformningen av demokratikommunikationen. Baserat på antagandet att staden kommer att fortsätta arbeta mot deltagardemokratiska (och möjligtvis deliberativa) ideal samt vilja uppnå ett jämlikt deltagande och inflytande menar jag att det krävs tydliga mål (både kvantitativa och kvalitativa) för medborgarinflytandet och tydligare strategier för att hantera den sociala ojämlikheten – annars riskerar befintliga sociala strukturer att förstärkas även inom ramen för de demokratiska innovationerna. Vikten av strategisk implementering har också betonats i tidigare forskning (Karlsson & Åström, 2015, s. 597).

Mot denna bakgrund är det slutligen viktigt att betona de olika demokratimodellernas skilda kommunikativa förutsättningar (Åström, 2004, s. 90). Utifrån interaktiva demokratiideal räcker det inte att politiska institutioner tillhandahåller information om vilka politiker som är valbara eller om de beslut som har fattats; det krävs också utökade kommunikationsvägar för folket att nå och påverka politikerna (Åström, 2004, s. 91). E-demokratiska innovationer kan alltså bidra till demokratin på olika sätt beroende på vilken demokratisyn man utgår från och i linje med den deltagardemokratiska diskurs som framkommer i stadens kommunikation kan man argumentera för att verksamheten bör stärka medborgarnas koppling till politikerna. Detta skulle kunna ske genom att minska avståndet mellan göteborgsförslagen och de beslutsfattande organen eller genom att införa medborgarförslag utifrån målgruppens önskemål. Om inflytandet även ska bli mer jämlikt menar jag att det behövs fler kommunikationsinsatser i form av workshops i förslagsskrivande och information om budgetprocesser och den kommunala verksamhetens organisering. Blir demokratiidealet sedan mer deliberativt krävs även forum som möjliggör kommunikation mellan medborgarna och en struktur där dessa diskussioner tillåts inverka på den politiska processen.

6 Diskussion

De diskursiva praktiker som identifierades i stadens demokratikommunikation och i intervjuvaren från målgruppen sammanfattades i analysdelen som *offentlighetens deltagardiskurs om demokrati* respektive en *liberal demokratidiskurs*. Stadens språkbruk härrör främst ur politiska och tekno-vetenskapliga domäner, och något som förenar dessa två arenor är ett fokus på utveckling och progressivitet. Idealet för demokratin är deltagande där betoningen ligger på att säkerställa både jämlikhet och individuell frihet i syfte att möjliggöra ökat inflytande för medborgarna. Den delen av medborgarna som jag har varit i kontakt med önskar ännu fler olika valmöjligheter för att få mer inflytande och efterfrågar både deltagardemokratiska och deliberativa funktioner. De ser vidare möjligheten till politiskt inflytande som individens eget ansvar så länge möjligheten till deltagande finns, och fokuset på individen är även inskrivet i e-verktygets funktionalitet. Båda 'sidor' i kommunikationen utgår från ett ideologiskt försanthållande om individens frihet och agens gentemot institutionen och bilden av jämlikhet som konstrueras bygger främst på en formell jämlikhet som betonar jämlika förutsättningar i teorin. Kollektivens roll inom demokratin saknas både i stadens diskurs och verktyg, medan målgruppen något mer talar om olika samhällsgrupper.

Jag har argumenterat för att e-verktyget inte kommunicerade vad verksamheten sade sig vilja uppfylla när det gällde att möjliggöra ökat medborgarinflytande och jämlikt deltagande och betonade vikten av att tydliggöra syftet med och målen för medborgarnas ökade inflytande samt implementera strategier för att minska skillnader i deltagande som kan tänkas bero på strukturella ojämlikheter. På så sätt skulle diskrepansen mellan kommunikationen i styrdokumentet och Göteborgsförslaget kunna minimeras. Mellan stadens intentioner och målgruppens demokratiperspektiv var den största skillnaden att intervjudeltagarna efterfrågade mer mångfald i möjligheterna till deltagande med större betoning på ömsesidig dialog. Här kan e-demokratin erbjuda några kommunikativa lösningar men faktum är att den unga målgruppen främst önskade fysiska forum för påverkan och kontakt med politiska makthavare. Detta skulle möjligtvis även kunna öka möjligheten till deltagande för de som har svårt att använda skriftliga forum. Hos staden syns vidare spår av globalism genom tendensen att anpassa sig efter teknikutvecklingen i omvärlden utan att olika demokratiska innovationer problematiseras något större och man kan se det som att det är taktiskt att följa strömmen, men jag menar att följderna av denna ström fortfarande är förhållandevis okända.

Både hos staden och målgruppen fanns alltså uppfattningen att den offentliga förvaltningen alltmer bör anpassa och utforma sin demokratifrämjande verksamhet efter medborgarnas önskemål, samt en idé om att demokratin blir starkare om varje person får fler möjligheter till deltagande i politiska processer. Detta är dock inte det enda möjliga sättet att se på demokrati eller stadens demokratiuppdrag. Föreställningen om att demokratin måste utvecklas för att överleva kan ställas emot en tanke om att bevara befintliga demokratiska institutioner utifrån argumentet att det blir ännu viktigare med fasta och tydliga demokratiprocesser när mycket annat i samhället förändras allt snabbare, men dessa idéer ryms inte inom de identifierade progressivitetinriktade diskurserna. Det ideologiska antagandet om att den individuella människan bör (och kan) fatta viktiga beslut utifrån sitt personliga perspektiv tycks idag genomsyra så många sociala institutioner att det ofta tas för givet, ett synsätt som leder till slutsatsen att hon själv också är bäst lämpad att besluta i frågor som påverkar henne. Dessa resultat kan förstås i ljuset av den 'demokratiska paradox' som har identifierats av flera före mig – ju mer frihet som institutioner överlåter till individen, desto svagare blir institutionerna som skyddar individens frihet, och i förlängningen, även friheten i sig (Wedin, 2017, s. 237).

Vad som leder till bäst beslut i en fråga beror på vilket värde man sätter främst – utgår man från ett perspektiv som värderar självbestämmande högst då lär individens egna åsikt ses som den bästa grunden för ett beslut. Det kan dock lätt uppstå intressekonflikter inom den politiska processen där önskemålen från en grupp riskerar att påverka en annan grupp; då kan det, som en av intervjudeltagarna också poängterar, finnas ett behov av representanter som fattar beslut utifrån en helhetsbedömning av situationen oavhängigt specifika individers synpunkter, en uppfattning som snarare kan förknippas med någon sorts ideal form av valdemokrati. Ett individcentrerat perspektiv på demokrati som bygger alltmer på personligt påverkansarbete vid sidan av systemet med förtroendevalda kan således missgynna grupper som av olika anledningar har minst möjligheter att tillvara ta sina egna intressen. Jag menar därför att en diskurs där medborgarinflytande framställs som ett mål i sig med inherent goda konsekvenser ger en förenklad bild av demokratins möjligheter och att en verksamhet som även vill kommunicera jämlikhet skulle kunna vinna på att reflektera kring hur man ska hantera denna problematik. Givetvis finns fortfarande omgivande institutionella och diskursiva praktiker att förhålla sig till, men en ökad medvetenhet ger större möjlighet att hitta användbara strategier.

En av denna undersöknings begränsningar är att den enbart lyfter delar av en målgrupps perspektiv på demokrati. Det kan därför i framtiden med fördel utföras ytterligare studier, både kvalitativa och kvantitativa, i syfte att kartlägga demokratisynen hos fler grupper. Många tidigare granskningar av e-förslag har varit inriktade på själva verktygen eller politikernas roll i processen men jag vidhåller att medborgarnas perspektiv är relevant för att utvärdera de e-demokratiska innovationerna som införs inom offentlig förvaltning. Dock är det alltså inte självklart att målgruppernas åsikter automatiskt kan användas som enda riktmärke för demokratikommunikationen; här menar jag att det istället blir viktigt att återinföra ett element från den normativa demokratiteorin och mer än vad som görs idag problematisera kombinationen av praktiker som härrör ur olika demokratiideal. Detta innebär inte att ett demokratiskt styrelseskick bör baseras på en enda renodlad demokratimodell, utan att det krävs ett kritiskt förhållningssätt till olika demokratiska innovationers ursprung och konsekvenser. Jag menar att vi fortfarande vet för lite om dessa faktorer för att kunna ge välgrundade rekommendationer för demokratikommunikationen och vidare forskning skulle därför kunna bidra med mer kunskap och ökad medvetenhet om e-förslagets ideologi.

Referenslista

Primära källor

Göteborgs Stad. (2014a). *Rapport 1. Svar på återremitterat ärende om att fördjupa demokratin genom att öka medborgarnas möjligheter till inflytande* (Diarienummer 0993/12. Repronummer 352/13). Göteborg: Göteborgs Stad.

Göteborgs Stad. (2014b). *Rapport 3. Förslag på e-demokratilösningar* (Diarienummer 0993/12. Repronummer 352/13). Göteborg: Göteborgs Stad.

Göteborgs Stad. (2014c). *Tjänsteutlåtande* (Diarienummer 0933/12. Repronummer 352/13). Göteborg: Göteborgs Stad.

Göteborgs Stad. (2016). Riktlinjer e-förslag för Göteborgs Stad. Hämtad 10 maj 2019, från goteborg.se: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/84fb32dc-7ab5-47be-a035-9803fddb64d5/Riktlinjer+f%C3%B6r+f%C3%B6rslag+i+G%C3%B6teborgs+Stad.pdf?MOD=AJPERES>

Göteborgs Stad. (2019a). Göteborgsförslaget. Hämtad 10 maj 2019, från goteborg.se: <https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a2016111514229176>

Göteborgs Stad. (2019b). Medborgardialog. Hämtad 10 maj 2019, från goteborg.se: <https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a201841716718802>

Sekundära källor

Bengtsson, Å. (2008). *Politiskt deltagande*. Lund: Studentlitteratur.

Carson, C. (2010). Science as instrumental reason: Heidegger, Habermas, Heisenberg. *Continental Philosophy Review; Dordrecht*, 42(4), 483–509. <http://dx.doi.org.ezproxy.ub.gu.se/10.1007/s11007-009-9124-y>

- Fairclough, N. (2013). *Critical discourse analysis: the critical study of language* (2 uppl.). London: Routledge.
- Finlayson, G. (2014). Hegel, Adorno and immanent criticism. *British Journal for the History of Philosophy*, 22(6), 1142–1166.
- Gilljam, M., & Hermansson, J. (2004). *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber.
- Göteborgs Stad. (2019c). Så kan du påverka. Hämtad 16 maj 2019, från goteborg.se website: <https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a2018417101929880>
- Heide, M., Johansson, C., & Simonsson, C. (2012). *Kommunikation i organisationer*. Stockholm: Liber.
- Jaeggi, R. (2008). Rethinking Ideology. I B. de Bruijn & C. F. Zurn (Red.), *New Waves in Political Philosophy* (s. 63–86). Hämtad från https://www.academia.edu/19368061/Rethinking_Ideology
- Jansson, A. (2009). *Kommunikation*. Malmö: Liber.
- Karlsson, M., & Åström, J. (2015). Kan e-petitioner utveckla den representativa demokratin? I *Låt fler forma framtiden!: Forskarantologi från 2014-års Demokratiutredning* (s. 559–605). Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-47077>
- Kaveh, S. (2014). Tillsammans mot entreprenörskapets förlovade land: Foucault om nyliberalismen. I A. Burman & L. Lennerhed (Red.), *Tillsammans: politik, filosofi och estetik på 1960- och 1970-talen* (s. 591–624). Stockholm: Atlas.
- Konsument- och medborgarservice. (2019). Budget 2019.pdf. Hämtad 09 april 2019, från goteborg.se website: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/0287def3-c4fc-4af6-aaee-6147258a4ee5/Budget+2019+KOM+.pdf?MOD=AJPERES>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Lidén, G. (2011). *Från demokrati till e-demokrati* (Doktorsavhandling). Mittuniversitetet, Sundsvall.
- Lindh, E. (2015). *Medborgardialog – för vem?* (Masteruppsats). Göteborgs universitet, Göteborg.
- Macintosh, A. (2004). Characterizing E-Participation in Policy-Making. *The Hawaii International Conference on System Sciences*, 10.
- Macintosh, A., Adams, N., Whyte, A., & Johnston, J. (2008). Epetitioning in the Scottish parliament. I H. Chen (Red.), *Digital government: e-government research, case studies and implementation*. Berlin: Springer.
- Medina, E. (2013). *Från "tyst vår" till "hållbar utveckling": En kritisk diskursanalys av miljöfrågans utveckling 1962–1987* (Avhandling). Uppsala universitet, Uppsala.
- Mouffe, C. (1999). Deliberative democracy or agonistic pluralism? *Social Research; New York*, 66(3), 745–758.
- Möllerström, V., & Stenberg, J. (2014). Diskursanalys som metod inom strategisk kommunikation. I J. Eksell & Å. Thelander (Red.), *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation* (s. 127–148). Lund: Studentlitteratur.
- Parker, I. (2005). *Qualitative psychology: introducing radical research*. Maidenhead: Open Univ. Press.
- Paulsson, A. (2014). *Arenan och den entreprenöriella staden. Byråkrati, viljan att samverka och gåvans moraliska ekonomi*. Hämtad från <http://portal.research.lu.se/ws/files/5520265/4316726.pdf>
- Sedelius, T., & Åström, J. (2011). E-deltagande som medborgerligt och politiskt projekt. I A.-S. Hellberg, M. Karlsson, H. Larsson, E. Lundberg, & M. Persson (Red.), *Perspektiv*

- på offentlig verksamhet i utveckling: Tolv kapitel om demokrati, styrning och effektivitet.* Örebro: Örebro universitet.
- Svensson, P. (2018, september 10). Här struntade flest göteborgare att rösta. Hämtad 10 maj 2019, från gp.se website: <http://www.gp.se/1.8183157>
- Sveriges kommuner och landsting. (2014). *E-förslag: steg för steg.* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer.* Lund: Studentlitteratur.
- Wedin, T. (2017). The paradox of democratic equality: on the modified teacher role in post-war Sweden. *Confero*, 5(1), 193–241. <https://doi.org/10.3384/confero.2001-4562.171130>
- Wiklund, H. (2005). A Habermasian analysis of the deliberative democratic potential of ICT-enabled services in Swedish municipalities. *New Media & Society*, 7(5), 701–723. <https://doi.org/10.1177/1461444805056013>
- Wodak, & Meyer. (2003). *Methods of Critical Discourse Analysis.* Hämtad från <http://www.myilibrary.com?id=36974>
- Åström, J. (2004). *Mot en digital demokrati? teknik, politik och institutionell förändring.* Örebro: Universitetsbiblioteket.
- Åström, J., Jonsson, M. E., & Karlsson, M. (2017). Democratic Innovations: Reinforcing or Changing Perceptions of Trust? *International Journal of Public Administration*, 40(7), 575–587. <https://doi.org/10.1080/01900692.2016.1162801>
- Åström, J., & Sedelius, T. (2010). *Representativ demokrati 2.0.*

Bilaga 1 – Göteborgs Stads principer för medborgardialog

Här följer ett utdrag ur KFs handling 2014, nr 52, med Göteborgs principer för medborgardialog i sin helhet:

GÖTEBORGS PRINCIPER FÖR MEDBORGARDIALOG⁶

1. Medborgardialog i Göteborgs Stad sker utifrån perspektivet om alla göteborgares lika värde, det demokratiska och hållbara samhället, i enlighet med stadsdelsreglementet. ”Nämnderna ska verka för att utifrån respekten för alla människors lika värde och rättigheter stärka medborgarnas delaktighet och engagemang som verkar främjande och förebyggande för en lokalt positiv samhällsutveckling. Detta skall på sikt bidra till ett mer demokratiskt och hållbart Göteborgssamhälle”.
2. Vid förslag som direkt och i betydande grad rör stadens/stadsdelens invånare ska alltid medborgardialog övervägas och ställning tas. Vid större förändringar av kommunens verksamhet ska strävan vara att föra en dialog med medborgarna. Göteborgsprinciperna för delaktighet och dialog gäller för strategier, politikområden, planer och projekt. Det är viktigt att övervägandet görs i tidigt skede. Omfånget och karaktären av medborgardialogen ska läggas fast för varje fråga. Göteborgarna ska alltid ha möjlighet att lämna sina synpunkter.
3. Göteborgarna ska, som lägsta nivå, ha rätten att bli hörda⁷ i de fall när man fattat beslut om att ha dialog. Rätten att bli hörd gäller för alla strategier, politikområden, planer och projekt som har ett betydande intresse för medborgarna.
4. Göteborgarna ska i samband med en dialog ges goda möjligheter att kunna delta. Hänsyn ska tas till den aktuella målgruppen. Strävan ska vara att dialogen är utformad på så sätt att alla samhällets grupper ges likvärdiga möjligheter att delta. Uppsökande arbete för att nå prioriterade grupper ska särskilt övervägas. Dialogen ska annonseras brett. Det är viktigt att dialogen sker i ett tidigt och påverkbart stadium. Materialet ska vara tillgängligt och begripligt.
5. Barns och ungas rätt att komma till tals skall särskilt beaktas. Verktyg som är anpassade för att fånga in barns perspektiv ska användas. Med barn avses personer upp till 18 år.

⁶ Läsanvisning: Göteborgsprinciperna för medborgardialog utgör en helhet, hänger nära samman och bygger på varandra. För att förstå principerna är det därför viktigt att inte läsa dessa lösryckta ur sitt sammanhang.

⁷ Begreppet “Att bli hörd” används i barnkonventionens demokratiartikel 12 för att ange en nivå på lyssnande och delaktighet som någon har rätt till. Att bli hörd innebär att man skall bli lyssnad på, där möjlighet till påverkan ska finnas och deltagande skall vara möjligt. Begreppet innebär att det ska upplevas som betydelsefullt att medverka och att se medborgarnas medverkan som en källa för engagemang och motivation. När staden bjuder in till dialoger det gäller det att fundera över metoder som passar bäst utifrån syfte, målgrupp och antal deltagare.

6. Resultatet från medborgardialogen ska återkopplas Det är avgörande att det finns en kontinuerlig och bred återkoppling, av vad dialogen har fått fram och hur resultatet blev. Den lägsta nivån av återkoppling är att resultatet av dialogen återges till de som deltagit. En beskrivning av på vilket sätt medverkan i dialogen har påverkat processen bör ingå i återkopplingen.

7. Förtroendevalda ansvarar för hur resultatet av dialogen påverkar beslutet Ansvaret för att prioritera frågor och göra bedömningar utifrån ett helhetsperspektiv ligger på de förtroendevalda som fattar beslut i frågorna. Dialogens resultat ska ligga till grund för underlaget som presenteras inför beslut.

Bilaga 2 – Intervjuguide

A Demokrati

(Vad är det första du tänker på, har du gjort något demokratiskt, vad är det viktigaste i demokrati, vad är odemokratiskt, har du upplevt något odemokratiskt)

B Inflytande

(Vad betyder inflytande för dig, vilka har inflytande i Göteborg, är det bra eller dåligt att de har inflytande, varför, har du inflytande, på vilket sätt har du inflytande, borde du ha mer inflytande)

C Förslag

(Skulle du vilja förmedla dina idéer till politikerna, varför eller varför inte, om ja; hur skulle du vilja att det gick till)

D Göteborgsförslaget

(Känner du till det, om ja: har du använt det och vad tyckte du om det, är detta en viktig funktion i en demokrati, varför eller varför inte, finns det något problem eller risk med en sådan funktion)

E Övrigt

(Finns det något mer som du vill säga om demokrati eller inflytande i Göteborg)